بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm Olan Allah'ın Adıyla…

Allah Sûbhânehû ve Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

﴿إِنَّ اللَّهَ لا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلالاً بَعِيداً﴾

"Allah kendisine şirk koşulmasını asla bağışlamaz; bundan başkasını dilediği kimse için bağışlar. Kim Allah'a ortak koşarsa büsbütün sapıtmıştır."

(Nisa Suresi 116. Ayet)

Büyük Şirkte Cehaletin Özür Olmadığı İcmâ İle Sabittir

Müellif

Abdulhakîm Hanif

İçindekiler

Mukaddime

Allah'ın izni ve keremiyle bu risalede büyük şirkte cehaletin mazeret olmadığı hakkında selefiyle halefiyle bütün İslam ümmetinin icmâ etmiş olduğunu, bu hususta bazılarının iddia ettiği gibi ihtilaf olmadığını yani büyük şirk kapsamındaki bir ameli işleyen kimsenin ister cahil, ister müteevvil (tevil ehli) olsun icmâ ile Müslüman olmadığını, bunun İslam dininden zaruri olarak bilinen açık bir mesele olduğunu, cehaletle şirk işleyen kişinin tekfirinin içtihada açık bir konu olmadığını hatta bu manada büyük şirkte cehaleti özür sayarak şirk ehline Müslüman hükmü veren kişilerin de tıpkı onlar gibi kâfir olduğunu; kısacası büyük şirkte cehaletin özür olmadığı meselesinin dinin aslıyla alakalı akîdevi bir mesele olup fıkhi veya usûli bir mesele olarak değerlendirilemeyeceğini delilleriyle ortaya koymaya çalışacağız inşaAllah. Son yıllarda ilmin yayılmasıyla birlikte büyük şirkte cehaletin özür olduğunu iddia edenler geri adım atmaya başlamışlar, ancak bu sefer de birçokları bunun âlimler (!) arasında ihtilaflı bir mesele olduğunu, bu hususta farklı kanaatlere sahip olanların birbirlerini tekfir edemeyeceklerini sayıklamaya başlamışlardır. İman ile küfür arasında bocalayıp, ne onlara ne bunlara tabi olmayan bu kimselerin ektikleri şüphelerin izalesi bu açıdan önem taşımaktadır. Aslına bakılırsa şu ele aldığımız mesele, tıpkı tartışılan diğer güncel meselelerde olduğu gibi İslâm'ın açık hükümlerinden birisi olduğu halde insanların dinden uzaklaşması sebebiyle çok kapalı bir konu gibi algılamaya başladıkları bir mevzudur. Şirk işleyen herkesin müşrik olduğu ve asla Müslümana olmayacağı hakikati sıradan avamın dahi bildiği İslam dininden zaruri olarak bilinen bir mesele iken bugün birçoklarının nezdinde ancak içtihad ve araştırma yoluyla tesbit edilebilen hafi ve müşkil bir konu haline gelmiştir. Aslında bu hususta şüpheye düşen kişiler bir ilme dayanarak değil, şirki din edinmiş olan çoğunluğun karşısında mukavemet edemediklerinden ve onlarla olan ilişkilerini kesmek ağır geldiğinden ötürü İslâm'ın

bu açık hükmünü iptal etmeye çalışmaktadırlar, bu noktanın iyice anlaşılması gerekir. İşte bu risalenin hedefi; İslâm'ın açık hükümlerinden birisi olduğu halde çeşitli sebeblerle sanki kapalılık arzeden füru bir meseleymiş gibi takdim edilen şirkle imanın bir arada olamayacağı ve şirk koşan birisinin gerçek ikrah hali haricinde asla Müslümana olmayacağı hakikatinin Kitap ve Sünnetin yanı sıra ümmetin icmasıyla da sabit olan dindeki açık zahir meselelerden birisi olduğunu bir kez daha hatırlatmaktır. Gayret bizden, Tevfik Allah'tandır.

Şirk İşleyen Kimsenin Hüccete Ulaşmamış Bir Kişi De Olsa Müslüman Olamayacağı İcmâ İle Sabittir

Şirk işleyen bir kimse ya günümüzdeki insanlar gibi kendisine tevhid davetinin ve nebevi hüccetin ulaştığı bir kimsedir veyahut da tevhid davetini hiçbir şekilde duymamış olan fetret ehlinden olan bir kimsedir. İshak bin Abdurrahman Âl'uş Şeyh *"Muayyen Tekfirin Hükmü"* adlı risalesinde bu iki sınıf insanın durumu hakkında şöyle demiştir:

"Bizim bu meselemiz, bir olan ve ortağı bulunmayan Allah'a ibâdet, O'nun dışındakilere ibâdetten beri olma ve Allah ile beraber O'ndan başkasına ibâdet edenlerin, işlemiş oldukları şirkin, İslam milletinden (dininden) çıkaran büyük şirk olduğu meselesidir ki bu, asılların aslıdır. Allah, Rasûllerini bunun için göndermiş, kitapları bunun için indirmiştir. Hüccet de insanlara Rasûl ve Kur'an ile ikâme olmuştur.

Bu esas hakkında Allah'a şirk koşan kimsenin tekfiri açısından din imamlarının cevâbının bu olduğunu, böyle bir kimsenin tövbe ettirileceğini, eğer tövbe etmezse öldürüleceğini göreceksin. Onlar, usûle (dinin asıllarına) dair meselelerde ta'rifi zikretmezler. Ta'rifi, delillerin bazı Müslümanlara kapalı olabileceği hafi (kapalı) meselelerde, Kaderiye ve Mürcie gibi bid'at ehlinin tartıştıkları konularda, yine sarf ve atf gibi hafi bir meselede zikreder.

Kabre tapanlara nasıl ta'rif ederler? Oysa onlar Müslüman değildir ve İslam ismi içerisine girmezler! Hiç şirk ile birlikte bir amel kalır mı? Allah-u Teâlâ (şirk koşanlar hakkında) şöyle buyuruyor:

﴿وَلَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى يَلِجَ الْجَمَلُ فِى سَمِّ الْخِيَاطِ﴾

“Deve iğnenin deliğinden geçinceye kadar cennete girmezler.”[1]

﴿وَمَنْ يُشْــرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّــمَاءِ فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوِى بِهِ الرِّيحُ فِى مَكَانٍ سَحِيقٍ﴾

“Kim Allah'a ortak koşarsa, sanki o gökten düşmüş de onu bir kuş kapıvermiş veya rüzgâr onu ıssız bir yere sürükleyip atmış gibidir.”[2]

﴿إِنَّ اللَّهَ لا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ﴾

“Allah kendisine şirk koşulmasını bağışlamaz.”[3]

﴿وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ﴾

“Kim imânı inkâr ederse işte onun ameli boşa gitmiştir.”[4]

Ve diğer âyetler…

Fakat bu i’tikâd, çirkin bir i’tikâdı daha gerektirmektedir ki bu da, ümmete hüccetin Rasûl ve Kur’an ile ikâme edilmediğidir! Rasûlü ve Kitâbı unutmaları neticesini doğuran bu kötü anlayıştan Allah’a sığınırız. **Bilakis Risâletin ve Kur’an’ın ulaşmadığı ve câhiliye üzerine ölen fetret ehli dahi, icmâ ile Müslüman olarak isimlendirilmez ve onlar için istiğfar dilenmez. İlim ehli, yalnızca ahirette azaplandırılmaları hususunda ihtilâf etmişlerdir.”**[5]

Görüldüğü gibi din imamları nezdinde şirk koşan herkes

[1] A’raf: 40
[2] Hacc: 31
[3] Nisa: 48
[4] Ma’ide, 5
[5] İshak bin Abdurrahman Âl’uş Şeyh, Muayyen Tekfirin Hükmü ve Hüccetin Ulaşması ve Anlaşılması Arasındaki Fark Sf. 31-36. Neda Yayınları.

müşriktir. Şeyh İshak'ın da işaret ettiği gibi fetret ehlinin müslüman olmadığında dahi icmâ edilmesi aslında meseleyi bütünüyle bitirmektedir, zira kendisine hiçbir davet ulaşmamış olan fetret ehlinden tevhid üzere olmayan kişiler icma ile müslüman ismini alamıyorlarsa kendisine davet ulaşmış, ancak davetten yüz çevirmiş veya başka sebeblerle tevhid dinine girmemiş olan kişilerin küfründe icmâ olması daha evladır. Şeyh İshak risalenin devamında Muhammed bin Abdilvehhab'ın şirkte cehaleti mazeret saydığını iddia edenlere cevaben şöyle demektedir:

"Allah için, ne acayib bir iştir! Şeyhin, Kur'an ve Sünnet'ten delilleriyle birlikte her yerde geçen sözü; keza Şeyh'ul İslam'ın ve İbn'ul Kayyım'ın: "Her kime Kur'an ulaştıysa ona hüccet ikâme olmuştur" sözleri nasıl terk edilir de icmâlî olmasına rağmen tek bir yerdeki sözü kabul edilir?

Şeyh Abdullatif'in, İbn'ul Kayyım'dan naklettiği sözlerini de anla! "Bu kimselerin hâlleri en iyi ihtimalle bi'setten (risâlet ulaşmasından) önce ölen fetret ehli gibi veyâhut da kendisine peygamberlerden herhangi birisinin daveti ulaşmayan kimse gibidir."

Şeyh devamla şöyle dedi:

"Bu her iki tâ'ifenin de İslam'ına hükmedilmez ve hatta onların bir kısmını tekfir etmeyenler nezdinde bile onlar Müslüman isminin içine girmezler. Şirke gelince, bu vasıf onlar için uygundur ve şirk ismi onlara verilir. Zîrâ İslam'ın aslı ve en büyük kâidesi olan "La ilahe İllallah" şehâdeti bozulduktan sonra İslam'dan artık geriye ne kalabilir ki?"[6]

Kısacası, geçmişte ve günümüzde şirk ehlinden hüccete ulaşmadığı iddia edilen kimselerin durumu en iyi ihtimalle kendisine peygamberin daveti ulaşmamış olan fetret ehlinden birisi olarak değerlendirilse bile fetret ehli olup tevhid üzere

---

[6] İshak bin Abdurrahman Âl'uş Şeyh, Muayyen Tekfirin Hükmü ve Hüccetin Ulaşması ve Anlaşılması Arasındaki Fark Sf. 65. Neda Yayınları.

olmayan kimseler de icmâ ile müşrik sayılırlar. Fetret ehlinin kâfirler gibi azab görmeyeceğini söyleyen âlimler dahi kendisine hüccet ulaşmamış olan fetret ehlinin İslamına hükmetmemişlerdir. Buna dair bir tek nakil yapılamaz. Şeyh İshak'ın ve Abdullatif'in bahsettiği konuya İbn'ul Kayyım *(Rahmetullahi Aleyh)* *"Tarik'ul Hicreteyn"* adlı eserinin "Tabakat'ul Mukellefin" adlı bölümünde değinmektedir. Onun sözlerini ilerde ele alacağız. Kendisine davet ulaşmamış olan kişilerin Allah hakkındaki cehaletinin küfür sayılacağı konusunda Mervezi (v. 294), *"Ta'zimu Kadr'is Salat"* adlı eserinde hadis ehlinden bir cemaatin şöyle dediğini nakletmektedir:

قَالُوا: وَلَمَّا كَانَ الْعِلْمُ بِاللَّهِ إِيمَانًا، وَالْجَهْلُ بِهِ كُفْرًا، وَكَانَ الْعَمَلُ بِالْفَرَائِضِ إِيمَانًا، وَالْجَهْلُ بِهَا قَبْلَ نُزُولِهَا لَيْسَ بِكُفْرٍ وَبَعْدَ نُزُولِهَا مَنْ لَمْ يَعْمَلْهَا لَيْسَ بِكُفْرٍ لِأَنَّ أَصْحَابَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ أَقَرُّوا بِاللَّهِ فِي أَوَّلِ مَا بَعَثَ اللَّهُ رَسُولَهُ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَيْهِمْ، وَلَمْ يَعْمَلُوا الْفَرَائِضَ الَّتِي افْتُرِضَتْ عَلَيْهِمْ بَعْدَ ذَلِكَ فَلَمْ يَكُنْ جَهْلُهُمْ ذَلِكَ كُفْرًا، ثُمَّ أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ هَذِهِ الْفَرَائِضَ فَكَانَ إِقْرَارُهُمْ بِهَا وَالْقِيَامُ بِهَا إِيمَانًا، وَإِنَّمَا يَكْفُرُ مَنْ جَحَدَهَا لِتَكْذِيبِهِ خَبَرَ اللَّهِ، وَلَوْ لَمْ يَأْتِ خَبَرٌ مِنَ اللَّهِ مَا كَانَ بِجَهْلِهَا كَافِرًا، وَبَعْدَ مَجِيءِ الْخَبَرِ مَنْ لَمْ يَسْمَعْ بِالْخَبَرِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ، لَمْ يَكُنْ بِجَهْلِهَا كَافِرًا، وَالْجَهْلُ بِاللَّهِ فِي كُلِّ حَالٍ كُفْرٌ قَبْلَ الْخَبَرِ وَبَعْدَ الْخَبَرِ

"Allah'a dair ilim, iman; O'nun hakkındaki cehalet ise küfür demektir.

Bunun gibi farzlara dair bilgi, imandır; ancak bunlar hakkında farz kılınışlarından önceki cehalet ise küfür demek değildir.

Çünkü Resulullah'ın (*Sallallâhu Aleyhi ve Sellem*) ashabı, Allah, elçisini onlara ilk gönderdiği sırada Allah'a imanlarını ikrar ettiler ve lakin bunun akabinde kendilerine farz kılınan husus-

ları bilemediler. Buna rağmen gelecek olan farzlara dair bu cehaletleri, küfür olmadı. Akabinde Allah *(Celle Celâluhû)* onlara farzları indirdi. İşte bu farzları ikrar etmeleri ve onları yerine getirmeleri iman oldu. Mamafih onu inkâr eden ise Allah'ın haberini yalanladığı için, kâfir oldu. Şayet Allah'tan bir haber gelmemiş olsaydı sırf buna dair cehaleti sebebiyle hiç kimse kâfir olmazdı. Bu bağlamda haberin gelişinden sonra Müslümanlardan bunu duymayan olursa bu cehaleti sebebiyle gene kâfir olmamaktadır**. Ne var ki Allah'a dair bilgisizlik (cehalet) her halükarda küfürdür. Bu, ister haberin gelişinden önce olsun ister sonra."**[7]

İbn Teymiyye de Mervezi'nin hadis âlimlerinden naklettiği bu sözleri onaylayarak aktarmıştır.[8]

Keza İmam eş-Şafii *(Rahmetullahi Aleyh)* kendisine davet ulaşmamış olan kişilerle savaşmanın caiz olmadığından bahsettiği yerde kendi döneminde davetin ulaşmadığı bir topluluk bilmediğini söylemiş ve ardından böyle bir topluluğun varlığı farzedilirse bunları öldürenlerin ne yapması gerektiğini şöyle açıklamıştır:

فَإِنْ قَتَلَ أَحَدٌ مِنْ الْمُسْلِمِينَ أَحَدًا مِنْ الْمُشْرِكِينَ لَمْ تَبْلُغْهُ الدَّعْوَةُ وَدَاهُ إنْ كَانَ نَصْرَانِيًّا أَوْ يَهُودِيًّا دِيَةَ نَصْرَانِيٍّ أَوْ يَهُودِيٍّ وَإِنْ كَانَ وَثَنِيًّا أَوْ مَجُوسِيًّا دِيَةَ الْمَجُوسِيِّ

"Eğer, Müslümanlardan birisi bu şekilde kendisine davet ulaşmamış müşriklerden birisini öldürürse bakılır; eğer ki öldürdüğü kişi Hristiyanlardan veya Yahudilerden ise ona Yahudi veya Hristiyanlara verilen diyeti öder; eğer ki öldürülen kişi putperest veya Mecusi ise ona da Mecusi'nin diyetini öder."[9]

Açıkça görüldüğü üzere kendisine davet ulaşmamış kimseleri buna rağmen müşrikler olarak vasıflandırmıştır. Ancak

[7] Mervezi, Tazim'u Kadr'is Salat, 2/520
[8] Feteva, 7/325. Külliyat, 7/264
[9] El-Umm, 4/253

davet ulaşmamış kimselerin öldürülmesi caiz olmadığından bu öldürülen kimseler için diyeti şart koşmuştur. İşte bütün bu nakiller selef nezdinde şirk koşan herkesin velev ki tevhid davetini hiç duymamış fetret ehli konumundaki kişiler de olsa müşrik olarak adlandırıldığını göstermektedir. Bazı kimselerin bu hükmün sadece Yahudi, Hristiyan, Mecusi gibi İslama bağlı olmayan kavimlerle alakalı olduğunu iddia etmelerinin ise dayandığı hiçbir delil yoktur ve seleften hiç kimse İslama intisap edenlerden cehaletle şirk koşan kimselerin diğer din mensuplarından farklı olarak mazur sayılacağını söylememiştir.

Kısacası Allah'a dair bilgisizlik, ister hüccet ulaşmadan önce ister ulaştıktan sonra küfürdür. Şirk ise Allah hakkındaki cehalet türlerinin en büyüğüdür. Aslında yukarda da işaret ettiğimiz gibi sırf âlimlerin bu fetret ehlinin müslüman olarak nitelendirilemeyeceği ile alakalı icmaları dahi şirkte cehaletin özür olmadığı hususunda yeterli delildir. Çünkü kendisine hiçbir şekilde davet ulaşmamış olan kişiler dahi cehaletlerinden ötürü müşrik vasfını almaktan kurtulamıyorlarsa, hüccete ulaşma imkânı olduğu halde cehalet içersinde kalmış olan kişilerin mazeretli sayılmamaları daha evladır. Ama biz yine de hüccete ulaştığı halde hücceti anlayamamış olan veya yanlış anlamış olan veyahut da tevil ve taklid yoluyla hüccete muhalefet etmiş olan kimselerin âlimler nezdindeki durumunu da ele almak istiyoruz. Önce tevhid hususunda cehalet, tevil ve taklidin geçerli olmayacağına dair âlimlerin icmasını nakledeceğiz.

Şirk Konusunda Cehalet, Tevil, Taklid ve Hücceti Yanlış Anlamak İcmâ İle Özür Sayılmaz

Allâme İbn Kayyım, *Tarik'ul Hicreteyn* adlı eserinde mükelleflerin ahiretteki tabakalarını anlattığı yerde 17. Tabakayı şu şekilde izah etmektedir:

"Bu tabakayı, kâfirlerin cahil ve mukallitleri, tabileri ve onlarla beraber hareket eden eşekleri oluşturur. Bunlar önderlerine tabi olarak şöyle derler: "Biz babalarımızı bir din üzere bulduk ve bizde onların izinden gidenleriz". Fakat bununla beraber bunlar Müslümanları kendi hallerine bırakmış ve onlara savaş açmamışlardır. Örneğin Müslümanlara karşı savaşanların kadınları, hizmetçileri ve onların yaptığı gibi Allah'ın nurunu söndürmeye, dini yıkmaya ve kelimesini kökünden söküp atmaya çalışmayan tabileri gibi. İşte bunlar hayvanlar gibidirler.

Muhakkak ki İslam ümmeti, bunların, kendi lider ve önderlerini taklid eden cahiller olsalar dahi kâfir oldukları hususunda ittifak etmiştir. Ancak bidat ehli olan birinden şöyle bir görüş hikâye edilmiştir: "Bunların ateşe gireceklerine hükmedilemez. Zira bunlar, davetin ulaşmadığı kimseler konumundadırlar."[10]

Şüphesiz ki, bu görüş, sahabe, tabiin ve onlardan sonra gelmiş olan Müslümanların imamlarından hiç kimsenin iddia etmediği bir görüştür. Ancak bu, İslam'da sonradan çıkartılmış olan kelam ehlinden bazılarının görüşüdür. Hâlbuki peygamber efendimiz (*Sallallâhu Aleyhi ve Sellem*) sahih bir hadiste şöyle buyururlar: *"Muhakkak ki her doğan çocuk, fıtrat (İslam dini) üzere doğar. Daha sonra anne babası onu Yahudi, Hıristiyan ve Mecusi yaparlar."*

---

[10] Burada bahsedilen bidatçı Mutezile'nin imamlarından Cahız'dır. Onun bu görüşü hakkında az ilerde bilgi verilecektir.

Görüldüğü gibi bu hadisi şerifte, onu fıtrat dininden Yahudiliğe, Hristiyanlığa ve Mecusiliğe nakledenin onun anne babası olduğu belirtilmiştir. Burada çocuğu yetiştiren anne babası ve onların üzerinde bulundukları dini ortamdan başkası göz önüne alınmış değildir.

Yine peygamber efendimiz şöyle buyurmaktadır:

"Muhakkak ki cennete, ancak Müslüman olan nefis(ler/insanlar) girecektir."[11]

Hiç şüphe yok ki bu mukallid, Müslüman değildir. Hâlbuki o akıl sahibi mükelleftir. Akıl sahibi olan mükellefler ise ya Müslüman veya kâfir olmak zorundadırlar. Bunlar için üçüncü bir seçenek yoktur. Davetin ulaşmadığı kimselere gelince, bu durumda bunlar zaten mükellef değillerdir. Bunların hükmü, çocuk iken ölenlerle delilerin hükmü gibidir.

İslâm: Allah'ı birlemek, sadece O'na ibadet etmek, O'na hiçbir şeyi ortak koşmamak, Allah 'a ve Râsulü'ne iman etmek, Râsulun getirdiklerinde ona tabi olmaktı. Kul bunu yapmadığı sürece Müslüman olamaz. Eğer inatçı ve zorba kâfir değilse de, en azından cahil kâfirdir.

Netice olarak bu tabaka ehli, inatçı olmayan cahil kâfirdirler. Şüphesiz ki bunların inatçı olmamaları, kâfir olmaktan onları kurtarmaz. Çünkü kâfir, Allah'ın birliğini inkâr eden ve Rasûlü yalanlayan kimselerdir. Bu bazen inatçı olmaktan kaynaklanır, bazen de cehaletten ve inat ehlini taklid etmekten kaynaklanır. İşte ikinci kısımdakiler, her ne kadar inatçı olmasalar da inatçı olanlara tabi olmuşlardır. Kur'an-ı Kerim'in birçok yerinde Allah 'ı Teâlâ, kendi geçmiş ataları olan kâfirleri taklid edenlerin azab edileceklerini, tabi olanların tabi oldukları kimseler ile beraber cehennemde olacaklarını ve orada tartışacaklarını haber vermektedir. Tabi olanlar şöyle diyecekler:

---

[11] Müslim

"...Ey Rabb'imiz, işte bunlar bizi saptırdı, onlara ateşten bir kat daha azab ver. (Allah) **buyurur ki: Her biri için bir kat** (azab) **vardır. Fakat siz** (onu) **bilmezsiniz."**[12] [13]

İmam Ebu Butayn *(Rahîmehullah)* ise, cahili istisna etmeden, şirk işleyenin küfründe Müslümanların icmasını naklederek şunları söyler:

"Allah-u Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Gerçekten, Allah, kendisine şirk koşulmasını bağışlamaz. Bunun dışında kalanı ise, dilediğini bağışlar."[14]

Başka bir ayette ise şöyle buyurmaktadır:

"Çünkü O, kendisine ortak koşana şüphesiz cenneti haram kılmıştır, onun barınma yeri ateştir. Zulmedenlere yardımcı yoktur."[15]

Allah-u Teâlâ bunlardan cahili istisna etmemiş ve bunları inatçıya has kılmamıştır. Kim cahili, tevil sahibini ve mukallidi bunlardan çıkarırsa, Allah ve resulüne karşı çıkmış ve müminlerin yolundan ayrılmıştır. Fakihler, şirk koşan hakkında mürtedin hükmünü çıkarırlar ve bunu inatçılarla kayıtlamazlar."[16]

Başka bir yerde ise şöyle demektedir: **"Her mezhepten âlimler, sınırlanması mümkün olmayacak kadar sahibini küfre sokacak sözler, fiiller ve itikatlar zikretmişlerdir ve bunları inatçılarla kayıtlamamışlardır. Hiç şüphesiz tevil, içtihat, hata, taklit veya cahil olarak küfür işleyen kimsenin mazur olduğunu iddia eden, kitaba, sünnete ve icmaya muhalefet etmiştir."**[17]

"Kuran, mukallidin şirkte mazur olacağını söyleyeni

---

[12] Araf: 38
[13] Geniş bilgi için bkz. Tariku'l Hicreteyn (İki Hicret Yolu 17. tabaka sf. 411 vd.)
[14] Nisa: 48
[15] Maide: 72
[16] Ed-Durerus-seniyye: 10/400
[17] Risaletu'l-intisar: s.46

reddetmektedir. Bunu söyleyen Allah'a iftira etmiş ve yalan söylemiştir. Âlimler, tevhid ve risalette taklidin olmayacağında icma etmişlerdir."[18]

Abdurrahman bin Hasen (*Rahmetullahi Aleyh*) ise şöyle demiştir:

والعلماء رحمهم الله تعالى سـلكوا منهج الاسـتقامة، وذكروا باب حكم المرتد، ولم يقل أحد منهم أنه إذا قال كفرا، أو فعل كفرا، وهو لا يعلم أنه يضـاد الشـهادتين، أنه لا يكفر لجهله

"Allah âlimlere rahmet etsin, onlar istikamet yolunda gitmişler ve mürted bablarını zikretmişlerdir. Onlardan hiç birisi "Bir kimse küfür olan bir söz konuşur veya fiil işler de bunun kelime-i şehadete zıt olduğunu bilmezse cahil olduğundan dolayı tekfir edilmez, dememiştir."[19]

Bunlar, şirk hususunda cehalet, tevil ve taklidin mazeret sayılmayacağına dair ümmetin icmasını beyan eden sözlerdir. Şimdi selef döneminde ve selefe yakın dönemlerde yaşamış bazı âlimlerden bu icmaya delalet eden bazı sözleri aktarmak istiyoruz:

Müfessirlerin imamı İbn Cerir et-Taberi (*Rahimehullah*/v. 310):

Allah-u Teâlâ'nın **"Dikkat edin, onlar akılsızların ta kendileridir. Fakat bilmiyorlar"** [20] buyruğunu tefsir ederken şunları söyler: **"Bu ayetin delalet etmiş olduğu mana, Allah-u *Teâlâ* tarafından cezanın, ancak inat etmiş olduğu şeyin doğru olduğunu bilmesinden sonra rabbine inat edene müstahak olacağını iddia edenlerin hatalı olduklarını ifade etmektedir.**

[18] Fetava el-eimmetin-necdiyye: 3/223
[19] Ed- Durar'us Seniyye, 11/479
[20] Bakara: 12

Buna benzer ayetlerin yorumu "Fakat onlar anlamazlar" ayetinde geçmiştir.

Yine münafıklardan bahsederken, bu mananın aynısını tekrar ederek başka bir yerde şunları söyler: "Yaptıkları bu filler, ıslah ettiklerini zannetmelerine rağmen münafıkların Allah'ın arzında yapmış oldukları ifsatlarıdır. Allah *Azze ve Celle*, yaptıkları bu masiyetler ile ıslahçı olduklarını zannetmelerinden dolayı, onlardan cezasını düşürmemiş ve masiyet ehline hazırlamış olduğu elim azabını onlardan hafifletmemiştir. Bilakis cehennemin en derin yerini, elim azabını ve Allah-u *Teâlâ*'nın (bu dünyada) onları yermesi ve kınaması ile de peşin utancı onlara gerekli görmüştür.

Allah-u *Teâlâ* şöyle buyuruyor:

"**Dikkat edin, gerçekten onlar bozgunculuk edenlerin ta kendileridir. Fakat anlamıyorlar."**

Allah-u *Teâlâ*'nın onlar hakkındaki bu hükmü, 'Allah'ın azabının ancak, üzerine gerekli olan hakları ve farzları bildikten ve bunların onun üzerine bir zorunluluk olduğunun hücceti ona sabit olduktan sonra, inat eden kimseye gerekli olacağını' söyleyenleri yalanlayan en kuvvetli delillerdendir."

Müfessirlerin imamı Taberi'nin (*Rahîmehullâh*) sözlerine bakıldığında, 'Allah'ın cezasına, ancak inat ettiği şeyin doğruluğunu bilerek inat edenin müstahak olacağını' söyleyenlerin görüşünün fasit olduğunu açıkladığı görülecektir. Bu, muasırlardan ancak inatçının küfre gireceğini söyleyenlerin durumudur. Yine imam Taberi, 'Allah *Tebâreke ve Teâlâ*'nın hükmünün, ancak öğrendikten ve üzerine hüccet sabit olduktan sonra inat edene geçerli olacağını' söyleyenlerin hatalı olduğuna delalet ettiğini açıklamıştır.

Hadis âlimlerinden İbnu Mendeh ise (v. 395) *"Kitab'ut Tevhid"* adlı eserinde tevhid hususunda çaba sarfettiği halde hakka ulaşamayan kimsenin, tıpkı bilerek inad eden kâfir gibi

olduğuna dair müstakil bir başlık açmıştır. Bu babı aynen aktarıyoruz:

Marifetullah (Allah'ı Bilme) Ve Vahdaniyyet (O'nu Birleme) Hususunda Hata Eden Müçtehidin Muannid (İnatçı Kâfir) Gibi Olduğuna Dair Delilller

Allah-u *Teâlâ* onların delaletlerini ve inatçılıklarını haber vererek şöyle buyurmuştur:

"De ki: Size (yaptıkları) **işler bakımından en çok ziyana uğrayanları bildirelim mi?** (Bunlar) **iyi işler yaptıklarını sandıkları halde, dünya hayatında, çabaları boşa giden kimselerdir."**[21]

Ali b. Ebi Talib (*Radîyallahu Anh*) işleri bakımından en çok ziyana uğrayanlar sorulduğunda onlar kitap ehlinin kâfirleridirler, onların ataları hak üzere idiler, sonra rablerine eş koşup dinlerine kendilerinden yeni şeyler soktular, delalette bir araya geldiler ve doğru yolda olduklarını sandılar, batılda ictihad ettiler, doğru olduklarını sandılar, iyi işler yaptıklarını sandıkları halde dünya hayatında çabaları boşa gitti, dedi.

Ali (*Radîyallahu Anh*), onların Harura halkı (yani Hariciler) olduklarını söyledi.

Ebu Hureyre'den Rasûlullah (*Sallallâhu Aleyhi ve Sellem*) şöyle buyurdu:

"Nefsim elinde olana yemin olsun ki, bu ümmetten Yahudi veya Hristiyan olsun, kim beni işitir, sonra da getirdiğime iman etmezse o ancak ateş ehlindendir."

Ebu Hureyre'den Rasûlullah (*Sallallâhu Aleyhi ve Sellem*) şöyle buyurdu:

"Nefsim elinde olana yemin olsun ki, bu ümmetten Yahudi veya Hristiyan olsun her kim benim getirdiğime iman etmeden

[21] Kehf: 18/103-104

ölürse, o ancak ateş ehlindendir.”

Abdullah b. Mes'ud'dan şöyle rivayet edildi: Selman el-Farisi Rasûlullah (*Sallallâhu Aleyhi ve Sellem*) ile konuşurken ona arkadaşlarının durumunu anlattı ve onların haberlerinden bildirdi. Sonra onlar oruç tutuyorlar, namaz kılıyorlar ve şehadet ediyorlardı, Senin peygamber olarak gönderileceğine iman ediyorlardı, dedi. Selman onları Övmeyi bitirince Rasûlullah (*Sallallâhu Aleyhi ve Sellem*) şöyle dedi:

“Ey Selman, onlar ateş ehlindendir.”

Bunun üzerine bu Selman için tahammül edilemez oldu, Selman ona: "Eğer seni idrak etselerdi sana tabi olurlar ve seni tasdik ederlerdi" dedi. Bunun üzerine Allah-u Teâlâ şu ayeti inzal buyurdu:

“Şüphesiz iman edenler; yani Yahudilerden, Hristiyanlardan ve sâbiîlerden Allah'a ve ahiret gününe hakkıyla inanıp sâlih amel işleyenler için Rableri katında mükâfatlar vardır. Onlar için herhangi bir korku yoktur. Onlar üzüntü çekmeyeceklerdir.”[22]

Yahudi’nin Tevrat'a ve Musa'nın sünnetine imanı İsa gelene kadardır. İsa (*Aleyhisselâm*) geldiğinde Tevrat'a ve Musa'nın sünnetine tutunan, İsa'ya tabi olmayan helak oldu. Hristiyanın İncil'e ve İsa'nın şeriatine imanı da Muhammed (*Sallallâhu Aleyhi ve Sellem*) gelene kadar makbuldür. Muhammed'e tabi olmayan ve İsa'nın sünneti üzerinde kalan helak olur.[23]

İbnu Mendeh’ten alıntı burada sona erdi. Âlimlerin bu tarz sözlerini tevil ederek Yahudi ve Hristiyanlardan teville ve cehaletle şirk koşanları mazur görmeyip de İslam’a nisbet edilen kimseler, kitap ehlinin yaptığı fiillerin aynısını yaptığı halde onları tekfir etmeyenlerin bu ayrımının dayandığı hiçbir delil yoktur. Zaten İbnu Mendeh (*Rahmetullahi Aleyh*) de bab başlığını

---

[22] Bakara: 2/62
[23] Bkz. İbn Mende, Kitab’ut tevhid, 1/314-315

"Allah'ı tanımak ve tevhid etmek hususunda hata eden müçtehid, inatçı kâfirle aynıdır" şeklinde belirlemiştir. Yani hüküm belli bir taifeye has değildir. Tevhidde hata eden herkes için geneldir.

İmam Nevevi (*Rahmetullahi Aleyh*) Muslim'de geçen *"Kim Allah'a bir şeyi ortak koştuğu halde ölürse cehenneme girer"* hadisinin şerhinde şunları söylemektedir:

وَأَمَّا حُكْمُهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى مَنْ مَاتَ يُشْرِكُ بِدُخُولِ النَّارِ وَمَنْ مَاتَ غَيْرَ مُشْرِكٍ بِدُخُولِهِ الْجَنَّةَ فَقَدْ أَجْمَعَ عَلَيْهِ الْمُسْلِمُونَ فَأَمَّا دُخُولُ الْمُشْرِكِ النَّارَ فَهُوَ عَلَى عُمُومِهِ فَيَدْخُلُهَا وَيَخْلُدُ فِيهَا وَلَا فَرْقَ فِيهِ بَيْنَ الْكِتَابِيِّ الْيَهُودِيِّ وَالنَّصْرَانِيِّ وَبَيْنَ عَبَدَةِ الْأَوْثَانِ وَسَائِرِ الْكَفَرَةِ وَلَا فَرْقَ عِنْدَ أَهْلِ الْحَقِّ بَيْنَ الْكَافِرِ عِنَادًا وَغَيْرِهِ وَلَا بَيْنَ مَنْ خَالَفَ مِلَّةَ الْإِسْلَامِ وَبَيْنَ مَنِ انْتَسَبَ إِلَيْهَا ثُمَّ حُكِمَ بِكُفْرِهِ بِجَحْدِهِ مَا يَكْفُرُ بِجَحْدِهِ وَغَيْرِ ذَلِكَ

"Rasûlullah (*Sallallâhu Aleyhi ve Sellem*)'in şirk koşanların ateşe gireceğine, şirk koşmayanların da cennete gideceğine hükmetmesi Müslümanlar arasında icmâ edilmiş bir meseledir. Müşriklerin Cehennem ateşine girmeleri genel manadadır. Müşrikler oraya girecekler ve orada ebedi olarak kalacaklardır. Bu hususta Yahudi ve Hristiyanlar gibi ehli kitaptan olan kimselerle putperest olanlar ya da diğer kâfirler arasında bir fark yoktur. Keza hak ehli nezdinde sırf inatçılık edip küfürde direnenlerle ötekiler arasında bir fark yoktur. Ayrıca İslam milletine hiç dâhil olmamış muhalifler ile kendisini İslam'a nisbet edip de inkârı veya başka sebeblerle küfrüne hükmedilmiş olan kimseler arasında da bir fark yoktur."[24]

İbn'ul Kayyim (*Rahmetullahi Aleyh*) ise *"Turuk'ul Hukmiyye"*

[24] Nevevi Şerhu Muslim, 2/97 Hadis rakam: Muslim no: 92

adlı eserinde bidat ehlinin şahitliğinin kabul edilip edilmeyeceği meselesi hakkında şunları zikretmektedir:

“Eğer bu kimse âlemin sonradan yaratılmış olduğunu, keza cesetlerin dirileceğini inkâr edenler, Allah’ın kâinatta olan her şeyi bildiğini, kendi dilemesi ve iradesi ile fail olduğunu reddedenler gibi sahip olduğu mezheple kâfir olan kimselerden ise şahitliği kabul edilmez. Çünkü bunlar İslam üzere değildir.

Bu kimse İslam’ın aslına muvafık olup bazı usullerde muhalif olan, -örneğin Rafıziler, Kaderiye, Cehmiyye ve Gulatı Mürcie gibi- fırkalara mensupsa bunlar, kısımlara ayrılırlar:

Bunlardan bazıları basiretsiz cahillerdir ki bu kimseler, eğer hidayeti öğrenme kudretleri yoksa tekfir veya tefsik edilmez, şahitlikleri de reddedilmez. Bunların durumu tıpkı Erkekler, kadınlar ve çocuklardan (gerçekten) âciz olup hiçbir çareye gücü yetmeyenler, hiç bir yol bulamayanlar gibidir. İşte bunları, umulur ki Allah affeder; Allah çok affedicidir, bağışlayıcıdır.[25]

İkinci kısım ise hidayeti sorup taleb etmeye, hakkı öğrenmeye gücü yettiği halde sırf dünyevi meşgaleler veya liderlik kavgası, dünya lezzetleri ve geçim kaygısı gibi şeylerle meşgul olduğundan dolayı (araştırmayı) terk eden kimsedir ki işte bu kimse tefrit (ihmalkârlık) içersinde olup azab tehdidini hak etmiştir. Gücü yettiği oranda Allah’tan sakınma vecibesini yerine getirmediği için günahkârdır. Bu kimselerin hükmü, bazı vacibleri terk edenlerin hükmü gibidir…”[26]

İbn’ul Kayyım’ın -hepsi kendilerine Müslüman ismi verdiği halde- bidat ehlini tekfir edilen ve edilmeyen diye iki kısma ayırmasına dikkat edin… Bu taksimatı da bu fırkaların İslam’ın

---

[25] Bkz. Nisa: 99
[26] Turuk’ul Hukmiyye, sf. 234

aslını kabul edip etmemesine göre yapmıştır. Cehaletlerine, tevillerine veyahut da kendilerini İslâm'a nisbet edip etmemelerine göre değil… Esasen bu sayılan üç husus bütün fırkaların ortak özelliğidir. İbn Kayyım'ın İslâm'ın aslına dair yaptığı tarif daha önce geçmişti. Asılların aslı olan tevhidi kabul etmeyenlerin durumu ise İbn'ul Kayyımın bahsettiği dört fırkadan da daha açıktır. Tevhid İslâm'ın aslı değilse zaten geriye hangi asıl kalmaktadır? Bu nakildeki bizim konumuzla doğrudan alakalı kısım ise şudur; İbn'ul Kayyım sadece İslâmın aslına muvafakat eden fırkaların cahil mukallid sınıfını mazeretli saymıştır. Tekfir edilen bidat fırkaları ile alakalı ise böyle bir ayrımdan bahsetmemiştir. Nusayriler, Aleviler, İsmailiyye gibi tekfir edilen fırkaların avam kesiminin mazur olacağını iddia eden hiçbir âlim hatta aklı başında hiç kimse yoktur. Kabirperestlerin, tağuta ibadet edenlerin, demokratların vs.nin ise bunlardan bir farkı yoktur.

Elhamdulillah, bu surette cehaletle, teville veyahut da taklidle şirk işleyen kimse; ister hücceti hiç duymamış olsun; isterse de hücceti duyduğu halde çeşitli sebeblerden hücceti anlamamış birisi olsun müşrik ismini alacağı hususunda selefiyle halefiyle bütün ümmetin icmâ etmiş olduğu bu surette ortaya çıkmış bulunmaktadır. Keza bu kimsenin İslâm'a yeni girmiş olan bir kimse veyahut da dar'ul harpte ilim kaynaklarından uzak bir kimse olması arasında da fark yoktur. Zira kişinin müşrik sıfat almış olması için hüccete ulaşmış olması icma ile gerekmez. Bu icma da kendisinden nakil yaptığımız âlimlerin zikrettikleri Kitap ve Sünnetten muhkem nasslara istinad eden kat'i bir icmadır. Şimdi geriye tek bir mesele kalıyor ki o da şudur: Bu icma'ya muhalefet ederek şirkte cehaleti özür sayan ve buna benzer gerekçelerle müşrikleri tekfir etmekten imtina eden kimsenin durumu nedir? Yani şirk hususunda cehaletin mazeret olmadığı noktasındaki icma'ya muhalefet eden birisi kâfir mi olur, yoksa bidata veya sadece hataya mı nisbet edilir?

Cehaleti Özür Sayarak Müşrikleri Tekfir Etmeyen Kimse Tekfir Edilir Mi?

Yukarda İbn Kayyımın, kâfirlerin mukallid avam tabakasının da ateşe gireceği noktasındaki icmayı naklettiği sözlerinde bidat ehli kelamcılardan bazılarının buna muhalefet ettiğine dair sözleri geçmişti. Bu kelamcılardan kasıd, Mutezile reislerinden Cahız ve benzerleridir.

Şeyh Ebu Butayn bu hususta şöyle demektedir:

"Allah-u Teâlâ şu ayetlerinde atalarını taklit edenleri kötülemektedir:

"Senden önce de hangi memlekete uyarıcı göndermişsek mutlaka oranın varlıklıları, 'Biz babalarımızı bir din üzerinde bulduk. Biz de onların izlerine uyarız' dediler."[27]

Onların durumu bu olmasına rağmen Allah-u Teâlâ, onları tekfir etmiştir. Âlimler, bu ve benzeri ayetleri delil göstererek Allah-u Teâlâ'yı ve Muhammed'in Sallallâhu Aleyhi ve Sellem risaletini bilme konusunda taklidin caiz olmadığını, Allah-u Teâlâ'nın hüccetinin, ta ki bu hüccet ve açıklamaları anlamasalar bile insanlar üzerine, kendilerine gönderilen râsuller aracılığı ile ikame olunduğunu bildirmektedir. Her müçtehidin, yapmış olduğu içtihadında doğruya isabet edip etmediği hakkında söz ederken, bu konuda cumhurun görüşünü tercih eden Muhammed bin Kudame *Rahîmehullâh* şöyle der: "Şüphesiz her müçtehid, yapmış olduğu içtihadında doğruya isabet edemez. Hak, müçtehidlerden birinin söylediğidir. Cahız ise araştırdığı halde hakkı idrakten aciz olan kişinin mazur olup günahkâr olmadığını iddia etmiştir."[28]

Muhammed bin Kudame, Hanbeli imamlarının büyüklerin-

---

[27] Zuhruf: 22
[28] El-İntisar, sf. 44-45 Türkçesinde sf. 58-59 Muvahhid Yayınları

den olup *"el-Muğni"* adlı eserin sahibidir. Bu zatın fıkıh usulüyle alakalı *"Ravdat'un Nazır"* isimli bir eseri vardır. Şeyh Ebu Batin yukardaki ibarenin devamında İbnu Kudame'nin sözlerini bu eserden nakletmektedir. Biz inşaAllah, onun sözlerini bizzat kendi eserinden nakledeceğiz. İbnu Kudame şöyle demektedir:

"Cahız'ın söylediği bu söz, (yani araştırdığı halde hakkı idrakten aciz olan kişinin mazur olup günahkâr olmadığını iddia etmesi) kesin olarak batıldır, Allahu Teâlâ'ya küfürdür, O'nun ve Rasulü'nün söylediğini reddetmektir. Zira biz biliyoruz ki; Nebi (*Sallallâhu Aleyhi ve Sellem*) Yahudi ve Hristiyanlara İslam'a girmelerini emretmiş ve küfürde ısrar etmelerinden ötürü onları kınamıştır. Keza biz onların hepsiyle savaşırız ve onlardan akil baliğ olan kimseleri öldürürüz.

Biz bilmekteyiz ki bile bile inad eden kimseler azdır. Birçoğu mukallid olup, atalarının dinini taklid etmektedirler. Bunlar Rasûlün mucizelerini ve doğruluğunu bilmezler. Kur'an'da buna delalet eden ayetler oldukça fazladır. Allah-u Teâlâ'nın şu kavilleri gibi:

"Rabbiniz hakkında beslediğiniz zan var ya, işte sizi o mahvetti ve ziyana uğrayanlardan oldunuz."[29]

"Göğü, yeri ve ikisi arasındakileri biz boş yere yaratmadık. Bu, inkâr edenlerin zannıdır. Vay o inkâr edenlerin ateşteki haline!"[30]

"İçlerinde bir takım ümmîler vardır ki, Kitab'ı (Tevrat'ı) bilmezler. Bütün bildikleri kulaktan dolma şeylerdir. Onlar sadece zan ve tahminde bulunuyorlar."[31]

---

[29] Fussilet: 23
[30] Sad: 27
[31] Bakara: 78

“O gün Allah onların hepsini yeniden diriltecek, onlar da dünyada size yemin ettikleri gibi, O'na yemin edeceklerdir. Kendilerinin bir şey (hakikat) üzerinde olduklarını sanırlar. İyi bilin ki onlar gerçekten yalancıdırlar.”[32]

“Şüphesiz bu şeytanlar onları doğru yoldan alıkoyarlar da onlar, kendilerinin doğru yolda olduklarını sanırlar.”[33]

Kehf suresinde ise mealen şöyle buyrulmaktadır:

(Bunlar;) iyi işler yaptıklarını sandıkları halde, dünya hayatında çabaları boşa giden kimselerdir. İşte onlar, Rablerinin âyetlerini ve O'na kavuşmayı inkâr eden, bu yüzden amelleri boşa giden kimselerdir ki, biz onlar için kıyamet gününde hiçbir ölçü tutmayacağız.”[34]

Kısacası; Allah’ın râsulünü yalanlayanların yerilmesi(ne dair deliller) Kitap ve Sünnet’te sayılamayacak kadar çoktur.”[35]

İbnu Kudame’den yapılan alıntı burada sona erdi.

İbnu Kudame’nin Ravzat’un Nazır adlı eseri büyük oranda Gazali’nin el-Mustasfa’sına dayanmaktadır. Gazali bu eserinde Cahız’ın görüşlerini biraz daha tafsilatlı bir şekilde ele almaktadır. Ravza’daki bilgilere ilaveten şunları zikretmektedir:

“Cahız der ki: Yahudiler, Hıristiyanlar ve Dehriler gibi, İslam dinine muhalif olanlar, kendi inançlarının dışındakilere karşı inatçı bir tutum içerisinde iseler gü nahkârdırlar. Eğer inceleme-araştırma yapmış, fakat gerçeği yine de bulamamış ise, bu takdirde günahkâr olmayıp mazurdur. Eğer, araştırma-incelemenin gerektiğini bilmediği için inceleme-araştırma yapmamış ise yine mazur-

[32] Mücadele: 18
[33] Zuhruf: 37
[34] Kehf: 104-105
[35] İbnu Kudame, Ravdat’un Nazır ve Cennet’ul Menazir, 2/351-352

dur. Azab görecek olan günahkâr ise yalnızca inatçı davranandır. Çünkü Allah Teâlâ hiç kimseye gücünün üzerinde yük yüklemez. Bunlar (Yahudi, Hristiyan ve dehriler), gerçeği idrakten aciz kalmışlar ve Allah korkusuyla inançlarına bağlı kalmışlardır. Zira bilip öğrenme yolu bunların üzerlerine kapanmıştır."[36]

Ardından Cahız'ın görüşlerini reddetmektedir. İbnu Kudame, Cahız'a reddiyesini büyük oranda Gazali'nin bu reddinden iktibas etmiştir.

Görüldüğü üzere Cahız'ın tenkid ve tekfir edilen usulu ile günümüzde tekfir için hüccetin bilinmesini ve anlaşılmasını şart koşan kimselerin usulü aynıdır. İkisi de hüccetin kaim olmasını, anlaşılmasına bağlamaktadır ve azabı, sadece bilerek inad edenlere has kılmaktadır. Günümüzdeki sapıklar buna ilaveten daha önceki mülhid seleflerinin yapmadığı bir şeyi yapıp Allaha ortak koşanlara Müslüman ismini vermektedirler. Onlar Kur'an'a ulaşan veya ulaşma imkânı olan bir topluluğun kendilerine arız olan bazı şüpheler ve karışıklıklardan dolayı hücceti anlamadıkları takdirde azab görmeyeceklerini ve de dünya hükmü itibariyle de kâfir olmayacaklarını iddia etmektedirler. Cahız ve benzerleri bundan daha hafifini dile getirdikleri halde tekfir edilmişlerdir. Zira onlar Yahudi, Hristiyan vb.lerinin Müslüman olmadıklarını kabul ettikleri halde hücceti idrak etmekten aciz olan cahil tabakanın azab görmeyeceğini iddia etmişlerdir. Bunlar ise Allah'a ibadette ortak koşan kimselerin –eğer dilleriyle şehadet getiriyorlarsa- ahirette azab görmeyeceğini, üstelik dünyada da Müslüman hükmü alacaklarını iddia etmektedirler. Hâlbuki âlimlerin bu kişiler velev ki fetret ehli de olsa dünyevi hüküm olarak kâfir muamelesi göreceklerine dair sözleri geçmişti.

Gazali "Mustasfa"da Cahız'ın görüşünü reddetse de başka bazı eserlerinde ona yakın bir görüşe meylettiği söylenmiştir.

---

[36] El-Mustasfa, II, 359

Bu hususta Kadı İyaz *"eş-Şifa"* adlı eserinde şunları zikretmektedir:

وَقَالَ نَحْوَ هَذَا الْقَوْلِ الْجَاحِظُ ، وَثُمَامَةُ ، فِى أَنَّ كَثِيرًا مِنَ الْعَامَّةِ، وَالنِّسَاءِ، وَالْبُلْهِ. وَمُقَلِّدَةِ النَّصَارَى وَالْيَهُودِ وَغَيْرِهِمْ لَا حُجَّةَ لِلَّهِ عَلَيْهِمْ. إِذْ لَمْ تَكُنْ لَهُمْ طِبَاعٌ يُمْكِنُ مَعَهَا الاستدلال وقد نحا الغزالى قريبا من هذا المنحى فى كتاب التفرقة

وَقَائِلُ هَذَا كُلِّهِ كَافِرٌ بِالْإِجْمَاعِ عَلَى كُفْرِ مَنْ لَمْ يُكَفِّرْ أَحَدًا مِنَ النَّصَارَى وَالْيَهُودِ، وَكُلَّ مَنْ فَارَقَ دِينَ الْمُسْلِمِينَ، أَوْ وَقَفَ فِى تَكْفِيرِهِمْ، أَوْ شَكَّ.

قَالَ الْقَاضِى أَبُو بكر. لأن التوقيف والإجماع اتفقا عَلَى كُفْرِهِمْ، فَمَنْ وَقَفَ فِى ذَلِكَ فَقَدْ كَذَّبَ النَّصَّ وَالتَّوْقِيفَ، أَوْ شَكَّ فِيهِ. وَالتَّكْذِيبُ أَوِ الشَّكُّ فِيهِ لَا يَقَعُ إِلَّا مِنْ كافر.

"Cahız ve Sümame, Halkın pek çoğundan, kadınlardan, aklı kısa olanlardan hristiyanlar ve yahudileri taklit edenler hakkında, Allah'ın onların üzerinde bir hücceti olmadığını söylemişlerdir. Zira onların istidlal edecek derecede tabiatları müsait değildir. Gazali de et-Tefrika adlı kitabında bu görüşe yakın bir tarafa meyletmiştir.

Bunları söyleyenlerin hepsi icma ile kâfirdirler. Zira hristiyan ve yahudilerden herhangi birisini ve de müslümanların dininden sözle veyahut fiil ile irtidad ederek ayrılan birini tekfir etmeyen yahut onları tekfir etmede tereddüt edip kararsız kalan veya şüphe eden herkes icma ve ittifakla kâfirdir. Kadı Ebu Bekr der ki; Bu meseledeki hüküm ve bu konudaki icma, onların küfrünü ortaya koymaktadır. Her kim ki bu hususta tereddüt ederse, kitabı ve sünneti yalanlamış veya onlar hakkında şüphe etmiş olur ki, yalanlama ve şüphe de ancak kâfir işidir."[37]

[37] Şifâ-ı Şerîf, Tercüme ve Şerhi Kâdı Iyaz, Rehber Yayınları: 591-597.

Şifa'yı neşredenler bu ibareye koydukları dipnotta İbn Hacer'den bu görüşün Gazali'ye ait olmadığını naklediyorlar. Doğrusunu Allah bilir. İşte bütün bunlar muhaliflerimizin "kâfire kâfir demeyen kâfirdir" kaidesinin muayyen kişiler hakkında değil, ancak küfrü küfür olarak isimlendirmeyen kişiler hakkında uygulanacağı, muayyen kâfirleri cehalet özrü vb. gerekçelerle tekfir etmeyenlerin ise küfrün mahiyetinde değil, tekfirin manileri hakkında yanıldıklarından ötürü tekfir edilemeyeceği yönündeki iddialarının batıl, hatta küfür olduğunu göstermektedir. Çünkü kelamcılardan bir grup, kâfirlerin işledikleri fiillere küfür ismini verdikleri halde cehaletlerinden ötürü onlardan azabı nefyettikleri için tekfir edilmiştir. Bunlar ise şirk işleyen kimselerin cehaletinden ötürü sadece azabı değil, bizzat küfür ismini bunlardan nefyetmekteler ve küfre iman ismini vermektedirler. Bunların küfrü Cahız vb.nin küfründen daha açıktır.

Kaldı ki âlimler, mutlak lafızlarla kâfirleri ve müşrikleri tekfir etmeyenlerin kâfir olduğunu beyan etmişler ve müşrikleri tekfir etmeyenin hangi gerekçeyle tekfirden kaçındığını önemsememişlerdir. Kadı İyaz'ın İslâm'dan çıkan herkesin küfründe tereddüd edenin kâfir olacağına dair icmayı naklettiği sözleri yukarda geçmişti.

Şeyhûlislâm Muhammed bin Abdilvehhab (*Rahmetullahi Aleyh*) ise İslam'dan çıkmaya sebeb olan meselelerle alakalı yazmış olduğu *"Nevakiz'ul İslam"* adlı risalesinin üçüncü maddesinde şöyle demektedir:

من لم يكفر المشركين، أو شك فى كفرهم، أو صحح مذهبهم، كفر إجماعا

"Kim, müşrikleri tekfir etmez veya onların küfründe şüphe eder, ya da onların görüşlerini doğru kabul ederse icma ile kafir olur"

Şeyhûlislâm İbn Teymiye *"Sarim'ul Meslul"* adlı eserinin son bölümünde Ebubekir, Ömer, Osman (*Radîyallahu Anhum*) gibi sahabeye dil uzatan Rafızilerin hükmünü ele almış ve onları

tekfir eden âlimlerin ve de tekfir etmeyen âlimlerin görüşlerini naklettikten sonra şöyle demiştir:

فى تفصيل القول فيهم

أما من اقترن بسبه دعوى أن عليا إله أو أنه كان هو النبى وإنما غلط جبريل فى الرسالة فهذا لاشك فى كفره بل لاشك فى كفر من توقف فى تكفيره

"Onlar hakkında söylenilenlerin tafsilatına dair bir fasıl:

Kim bu sövmesine bir de, Ali'nin ilah olduğu yahut o peygamberdi de Cebrail risaleti kime vereceğinde yanıldı, sapıklığını eklerse işte bunun küfründe hiç şüphe yoktur. Dahası böylesi birinin tekfir edilmesinde duraksayanın küfründe de şüphe yoktur."[38]

Şeyh Muhammed bin Abdilvehhab (*Rahmetullahi Aleyh*)'ın oğlu Abdullah, Rafızilerin hükmüyle alakalı İbn Teymiyye'nin verdiği bu fetvayı naklettikten sonra şöyle demektedir:

فمن قال: إن التلفظ بالشهادتين لا يضر معهما شيء، أو قال: من أتى بالشهادتين وصلى وصام لا يجوز تكفيره، وإن عبد غير الله فهو كافر، ومن شك فى كفره فهو كافر، لأن قائل هذا القول مكذب لله ورسوله، وإجماع المسلمين كما قدمنا

"Her kim "Şehadet kelimesini telaffuz ettikten sonra artık hiçbir şey zarar vermez" derse veyahut da "şehadet getirip namaz kılan oruç tutan bir kimsenin, Allah'tan başkasına ibadet etse bile tekfir edilmesi caiz değildir" derse bu kimse kâfirdir. Böyle birisinin küfründe şüphe eden dahi kâfirdir. Çünkü -daha önce de belirttiğimiz gibi- bu kimse bu sözüyle Allah'ı, Râsulünü ve Müslümanların icmasını yalanlamış olur."[39]

---

[38] es-Sarım'ul-MesluI, 518
[39] Durer'us Seniyye, Mürted babı, 10/250

İşte bunlar, âlimlerin İslâm'a mensubiyet iddia eden müşriklerin küfründen şüphe edenlerin hatta bunları tekfir etmeyenlerin dahi icma ile kâfir olduklarını beyan eden sözleridir. Bu kimseler, bu iddialarına "La ilahe illallah diyen cennete girer" vb. bazı nassları dahi dayanak yapsalar yine de küfürden kurtulamazlar. Ayrıca Müşrikleri tekfir etmeyen, onları müslüman ve dinde kardeş olarak gören birisi –gerekçesi ne olursa olsun- imanla küfrü eşit kılmış ve bu surette imanla küfrün arasını ayırd edemediğini ortaya koymuştur. Bu hususta Ebu'l Huseyn el-Malati el-Askalani (*Rahmetullahi Aleyh*)[40] *"et-Tenbih ve'r Redd"* adlı eserinde şöyle demiştir:

"Bağdat mutezilesinin Basra mutezilesini tekfir ettiği konulardan birisi de şüphe eden ve de şüphecinin durumunda şüphe eden hakkındadır. Bunun manası ise şudur: Kâfir(in küfrü) hakkında şüphe edenin kâfir olacağı hakkında Bağdat ve Basra Mutezilesi ve de diğer bütün kıble ehli arasında bir ihtilaf yoktur. Çünkü küfür hakkında şüphe eden kişinin imanı yoktur, zira bu kimse imanı küfürden ayırd edemiyor, imanla küfrün farkını bilmiyor demektir. İşte bundan dolayı Mutezile olsun diğerleri olsun ümmet arasında kâfir hakkında şüphe edenin kâfir olacağı hususunda bir ihtilaf yoktur."

Görüldüğü gibi bir kimse, imanla küfrün arasını ayırd edemez ve küfre iman ismini verirse, kâfire mümin ismini verirse kâfirdir. Malati devamla şöyle diyor:

"Sonradan Bağdad Mutezilesi Basra Mutezilesine karşı şunu üretti: Şüphe eden hakkında şüphe eden, onun şüphesi hakkında şüphe eden ve bu ebediyyen böyle gider, hepsinin kâfir olduğunu hükmettiler. Cünkü onların Yolu ilk (kişi) hakkindaki şüphe edenin yoludur.

Basra Mutezilesi ise söyle diyor:

---

[40] Vefatı: Hicri 377

İlk Şüphe eden kâfirdir, çünkü o Küfür hakkında şüphe etmiştir. İkinci şüphe ise ki o şüphe hakkında şüphe ediyor, Kâfir değildir, doğrusu o fasıktır. Çünkü o Küfür hakkında şüphe etmiyordur, ancak o Şüphe hakkında şüphe ediyor ki, (şöyle düşünüyor) "O Bu Şüphe ile küfre girdi mi yoksa girmedi mi?" Bunun yüzünden onun Yolu, ilk küfür hakkında şüphe yolu değildir.

Ve bundan dolayı onlara göre Şüphe edenin şüphesi ve bunun hakkında şüphe edenin şüphesi ve bunun sonu yoktur hepsi fasıktır, sadece birinci şüphe edenin dışında, çünkü o kâfirdir diyorlar (çünkü küfür hakkında şüphe etmiştir).

Musannif diyor ki (Kitabut-Tenbih): Onların Kavli Ehl-i bağdadın kavlinden ahsandır (iyidir)."

Günümüzde bazı kimseler her nedense Malati'nin sözlerinin baş tarafını görmezden gelip kavlin son kısmına sarılmaktadırlar. Buradan da kâfiri tekfir etmeyenin kâfir olduğu ve burada durulması gerektiği, üçüncü kişinin yani şüpheciyi tekfir etmeyenin durumu hakkında konuşmanın bidat olduğu gibi garip bir neticeyi çıkartmışlardır. Hâlbuki Malati'nin sözü bir illetle kayıtlıdır. O da şudur; her kimin kâfir hakkındaki şüphesi küfrün mahiyeti hakkında şüphe duymayı gerektiriyorsa bu kimse icma ile kâfirdir. Ancak kişinin şüphesi küfrün kendisi hakkında değil de başka şeyler hakkında mesela muayyen şahsın söz konusu küfür fiilini işleyip işlemediği hakkında ise bu kimse küfürde şüphe etmekle itham edilemez. Sözün ikinci kısmı bu manada olabileceği gibi bidat ehlinin –günümüzde de misalleri görüldüğü gibi- kendilerince bir usul-u din anlayışı ihdas edip bu anlayışa riayet etmeyenleri tekfirin şartlarına engellerine bakmaksızın silsile yoluyla tekfir etmeleri de söz-konusu edilmiş olabilir. Âlimin burada ne kasdettiğini anlamak için bu fırkaların tam olarak hangi meseleyi tartıştıklarına vakıf olmak gerekir. Zahircilik yaparak, daha âlimin hakkında söz ettiği fırkalar hakkında bile bilgi sahibi olmadan avami tabirle "silsilenin ikinci kişisinden öteye geçilmez, üçüncü kişi ve

sonrası tekfir edilmez" gibi hiçbir mantıklı açıklaması olmayan, şeriatte hiçbir asla dayanmayan bir usul ihdas etmek nasıl bir ilim anlayışından doğmaktadır? Bilakis Yahudiler, Hristiyanlar, hükmünde Allaha ortak koşanlar, Allahtan başkasına dua edip sığınanlar gibi küfrü kati nassla sabit olan kimseleri tekfir etmeyenler Allah'ın kâfir dediğine müslüman dedikleri için kâfirdirler. Peki, bu küfrün imanın ne olduğundan habersiz bu şüpheci kâfirlerin küfrü hakkında duraksayanlar nasıl müslüman kalacaklardır? Asıl kelamcılık ve dinde derine dalmak küfrü açık olan bu zümreler hakkında üçüncü kişinin, dördüncü kişinin durumu farklıdır diye teoriler ortaya atmaktır. Bilakis Malati'nin dediği gibi, kişi küfre iman ismini verdiği, Allah'ın tekfir ettiğini müslüman görmeye devam ettiği müddetçe ister üçüncü, ister onuncu kişi olsun kâfir hükmü almaya devam eder. Bundan gerisi safsatadan ve mugalatadan öteye geçmez. Bunlar bizim şahsi yorumlarımız değildir, usul dairesindeki sözlerdir. Bunların şahsi yorum olduğunu iddia edenler Malati'nin sözlerinin bütününden üçüncü, dördüncü, beşinci kişi tekfir edilmez hükmünün nasıl çıktığını izah etmek zorundadırlar. Tabi, sadece bir âlimin sözünün zahirini alarak iman küfür hükümleriyle alakalı nasıl yeni bir usul ihdas ettiklerini de izah etmeliler. Asıl konumuz bu olmadığı için şimdilik bu kadarıyla yetiniyoruz.

Kısacası müşrikleri tekfir etmeyen kişi bu surette tevhidle şirkin arasını ayırd edemediğini ortaya koymuştur. Daha da önemlisi müşrikleri tekfirden kaçınan bir kimse müşriklerle dostluk bağlarını kesmemiş, bilakis onu dinde kardeş olarak gördüğünü ilan etmiş olmaktadır. Kâfirleri veli edinen kimse İslâm'la bağını koparmıştır. Şeyh Muhammed bin Abdilvehhab "İslâm dininin aslı" adlı risalesinde şöyle demektedir:

İslam dininin aslı ve kaidesi iki önemli hususu ihtiva etmektedir.

Birincisi:

Tek olan, ortağı olmayan Allah'a (*Celle Celâluhû*) ibadet

edip insanları buna davet etmek, dostluğu velayeti bunun üzerine bina etmek, bunu terk edenleri de tekfir etmektir.

İkincisi:

Allah'a ibadet hususunda şirkten sakındırmak ve bu hususta sert davranmak; düşmanlığı bundan dolayı yapıp, onu (yani şirki) işleyenleri tekfir etmektir.

Bu sayılan esaslara muhalefet edenler çok çeşitlidir:

1- Bunların muhalefet bakımından en şiddetli olanları, bu hususların hepsine birden muhalefet edenlerdir.

2- Onlardan bazıları ise sadece Allah’a (*Celle Celâluhû*) ibadet eder, fakat şirki reddetmez ve de şirk işleyenlere düşmanlık göstermez.

3- Onlardan bazıları ise şirk işleyenlere düşmanlık gösterir, fakat onları tekfir etmez.

4- Onlardan bir kısmı tevhidi sevmez, fakat ona buğz da etmez.

5- Onlardan bir kısmı tevhid ehlini tekfir etti ve bu yaptıklarını salih kimselere sövme olarak isimlendirdi.

6- Onlardan bir kısmı hem şirke buğzetmez hem de onu sevmez.

7- Onlardan bir kısmı şirki bilmez, dolayısıyla inkâr da etmez.

8- Onlardan bir kısmı da tevhidi bilmez ve de inkâr da etmez.

9- Bu kimselerin en tehlikeli olanları ise; tevhid’le amel eden, fakat onun kıymetini ve değerini bilmeyen ve de tevhidi terk edenlere buğzetmeyen ve onları tekfir etmeyenlerdir.

10- Onlardan bazıları; şirki terk eder, onu çirkin görür ve inkâr eder, fakat şirkin kötülüğünü bilmez ve de şirk ehline

düşman olmaz, onları tekfir etmez.

Bu sayılan kimselerin hepsi Allah (*Celle Celâluhû*)'ın nebilerine gönderdiği tevhid dinine muhalefet eden kimselerdir."[41]

Açıkça görüldüğü gibi Şeyh (*Rahmetullahi Aleyh*) müşrikleri tekfir etmeyi terk edenlerin dinin aslını nakzettiğini hatta bütün rasullerin ortak davetine yani bizzat tevhide muhalefet ettiğini ortaya koymuş oldu. Zaten konunun akışından da belli olacağı üzere onun nezdinde tekfir meselesi şeriatın fer'i hükümlerinden birisi değil, bizzat tevhidin içinde yer alan bir meseledir. Hak olan da budur.

Torunu Şeyh Abdurrahman bin Hasen (*Rahmetullahi Aleyh*) ise ceddinin bu sözlerini izah sadedinde birçok deliller getirmiştir ki onlardan birisi de şu ayeti kerimedir:

﴿قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِى إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَآءُ مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحْدَهُ إِلَّا قَوْلَ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ لَأَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ وَمَا أَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ رَبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنَبْنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ﴾

"İbrahim ve onunla beraber olanlarda, sizin için güzel bir örnek vardır. Onlar kavimlerine demişlerdi ki: "Biz sizden ve sizin Allah'tan başka taptıklarınızdan uzağız. Sizi inkâr ettik. Sadece Allah'a iman etmenize kadar, sizinle bizim aramızda sürekli bir düşmanlık ve öfke belirmiştir... Ancak İbrahim'in, babasına: "And olsun ki, senin için mağfiret dileyeceğim, fakat sana Allah'tan gelecek herhangi bir şeyi savmaya gücüm yetmez" sözü bu örneğin dışındadır- "Rabbimiz! Sana güvendik, Sana yöneldik; dönüş Sanadır."[42]

[41] Durer'us Seniyye, 2/22
[42] Mümtahine: 60/4

Şeyh, bu ayetin açıklamasında şu izahları yapmaktadır:

Ayette yer alan **"ve onunla beraber olanlarda"** sözünden maksat, İbni Cerir Taberi'nin de belirttiği gibi; rasullerdir. İşte bu ayet, şeyhimiz Muhammed b. Abdu'l Vehhab'ın anlattıklarına delil oluşturmaktadır.

Ayet; tevhide daveti, şirkten uzaklaşmayı, şirki reddetmeyi, tevhid ehline dostça davranmayı, onlara destek olmayı içermekte, aynı zamanda tevhide zıt olan şirk amelleri işleyerek tevhidden ayrılanları da tekfir etmeyi gerektirmektedir.

Şöyle ki; bir kimse şirk koşuyorsa, o kişi tevhidi terketmiş demektir. Çünkü şirk ile tevhid birbirine zıttırlar, ikisinin birarada bulunması mümkün değildir. Nerede şirk varsa, orada tevhid yoktur. Allah (*Celle Celâluhû*) şirk koşanlar hakkında şöyle buyurmuştur:

"Allah'ın yolundan saptırmak için O'na eşler koşarlar. (Ey Muhammed!) **De ki: "Küfrünle biraz eğlen; çünkü sen, muhakkak Cehennem ehlindensin!"**[43]

Yüce Allah, bu ayette de olduğu gibi, ibadette kendisine şirk koşanların kâfir olduklarını bildirmektedir. Kur'an-ı Kerim'de bu manadaki ayetler çoktur. Bir kimsenin muvahhid olabilmesi için kesinlikle şirki terkedip ondan uzak durması ve şirk koşanları da tekfir etmesi gerekir."

Şeyh'in tekfir meselesine İbrahim *Aleyhisselâm*'ın kavminden beraetini delil getirmesi tekfirin Rasûllerin ortak daveti olan tevhidin içersinde yer aldığını kabul ettiğini göstermektedir. Doğru olan da budur. Bu, aynı zamanda müşrikleri tekfir etmenin, red rüknünün en önemli unsuru olan "bera"nın yani müşriklerden uzaklaşmanın içersinde yer aldığını da gösterir ki bu, tekfirin neden dinin aslından olduğunu izah eder. Müşrikleri tekfir etmeyen yani onlara müslüman demeye devam

---

[43] Zümer: 39/8

eden kişi onlarla dostluğunu kesmemiştir. Zira ne kadar hatalı olursa olsun bir müslüman, tekfir edilmediği müddetçe diğer müslümanların velisidir.

﴿وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ﴾

"Mümin erkekler ve mümin kadınlar birbirinin velisidirler."[44]

Zıddı da böyledir:

﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ﴾

"Kâfirler birbirlerinin velisidir."[45]

Bunun bir öncesinde ise şöyle buyurmaktadır:

"Muhakkak ki îmân edip hicret eden, mallarıyla ve canlarıyla Allah yolunda cihâd edenler; barındırıp yardım edenler, işte onlar; birbirinin dostudurlar. îmân edip de hicret etmeyenlere gelince; hicret edene kadar sizin onlarla bir dostluğunuz yoktur. Şayet onlar da din hususunda sizden yardım isterlerse; sizinle aralarında muahede bulunan bir kavim aleyhinde olmamak üzere, onlara yardım etmek boynunuza borçtur. Allah yaptıklarınızı görendir."[46]

Şirk koşanların yanlış yolda olduğunu söyleyip de onları tekfir etmeye yanaşmayan, onların bidat ehli ve hatalı yolda dahi olsalar yine de müslüman olduğunu söylemekte ısrar eden kişi onlarla din kardeşi olduğunu ikrar etmiş olur. Çünkü Enfal: 72. Ayetten de anlaşılacağı üzere bidatçi ve fasık dahi olsa bütün müslümanlar arasında asgari bir din velayeti vardır. Müşrikleri tekfir etmeyen kimsenin onların velayetinden çıktığı iddiası boş bir iddiadır. Şeyh Muhammed'in "Onlardan

---

[44] Tevbe: 71
[45] Enfal: 73
[46] Enfal: 72

bazıları Allah'a (*Celle Celâluhû*) ibadet eder, şirki reddeder, şirk işleyenlere düşmanlık gösterir, fakat onları tekfir etmez" dediği kimseler işte bunlardır.

Tekfirin dinin aslından olması, kâfirlere düşmanlığın dinin aslından olmasından kaynaklanmaktadır. Bu hususta Şeyh Hamd bin Atik en-Necdi şöyle demektedir:

فأصـل دين جميع الرسـل، هو القيام بالتوحيد، ومحبته ومحبة أهله، وموالاتهم، وإنكار الشـرك، وتكفير أهله، وبغضـهم، وإظهار عداوتهم، كما قال تعالى: {قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِى إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَآءُ مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحْدَهُ} [سورة الممتحنة آية: 4]

"Bütün Rasûllerin dininin aslı; "tevhidi yerine getirmek, onu ve ona bağlı olanları sevmek, onlara dost olmak, şirki reddetmek, şirk ehlini tekfir etmek, onlara buğzetmek ve onlara düşmanlık göstermektir" Allah-u Teâlâ'nın şu kavlinde olduğu gibi:

"İbrahim ve beraberinde olanlarda sizler için güzel bir örnek vardır. Onlar kavimlerine şöyle demişlerdi: Biz, sizden ve sizin Allah'tan başka taptıklarınızdan uzağız. Sizi reddettik. Bizimle sizin aranızda, bir olan Allah'a iman edinceye kadar ebedi bir düşmanlık ve kin başlamıştır."[47][48]

Allah-u Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Ey iman edenler! Yahudileri ve Hristiyanları dost edinmeyin. Zira onlar birbirlerinin dostudurlar. İçinizden onları dost tutanlar, onlardandır. Şüphesiz Allah, zalimler

[47] Mumtahine: 4
[48] Durer'us Seniyye, 8/418 (Cihad babı)

topluluğuna yol göstermez.”[49]

İbn Cerîr merhum bu âyetin tefsîrinde şöyle demektedir: Kim mü'minleri bırakıp Yahudileri ve Hristiyanları dost edinirse o da onlardandır, demek, o da onun dinindedir ve onun inancındadır demektir. Herhangi bir kimseyi biri dost edinmiş olmasın ki, o kimse, onun isteklerine, inancına ve dinine rıza gösteriyor demektir. Bir kimse böyle birinden razı olur ve onun dinine de rıza gösterirse, bu demektir ki, o şahıs ona muhalif olanlara ve kin besleyenlere düşmanlık gösteriyor demektir. Dolayısıyla onun hükmü de tıpkı diğerininkisidir.

İbn Teymiyye merhum da diyor ki, Rabbimin haber vermesine göre, onları dost tutanlar da onlardandır. Zira Allah (*Celle Celâluhû*) şöyle buyurmaktadır:

“Eğer onlar Allah'a, Peygamber'e ve ona indirilene iman etmiş olsalardı onları (müşrik, kâfir, Hristiyan, Yahudi ve münafıklar) dost edinmezlerdi.”[50]

Bu da gösteriyor ki, mezkûr iman hadisesi, onları dost edinmemeyi gerektirmektedir, bu hal iman ile çelişmektedir. İman ile onları dost edinme olayı ikisi birlikte bir kalpte toplanamazlar. Kaldı ki, Kur'ân'ın hükümleri ve âyetleri hep birbirini tasdik eder, doğrular."[51]

İşte bu saydığımız hususlar, müşrikleri tekfir etmeyenlerin tekfirindeki icmanın dayanaklarıdır. Zira şirk ehlini, gerekçesi ne olursa olsun, tekfir etmeyenler, onlara müslüman ismini verenler hem bu husustaki açık nassları yalanlamışlar, hem de bizzat dinin aslı olan tevhidi ve de tevhidin en temel rüknü olan müşriklerden beraeti yerine getirmemişlerdir. Kâfirleri dost edinmenin en büyük şekli ise onları din kardeşi edinmek değil midir? Kısacası, müşrikleri tekfir etmek dinin aslındandır ve Necd âlimlerinin tekfiri dinin aslına dâhil etmekle şazz bir

[49] Maide, 5/51
[50] Maide, 5/81
[51] Fetâvâ, 7/17

görüş ihdas ettikleri iddiası doğru değildir. Zira Necd uleması-nın söylediği şey daha önceki âlimlerin kafirleri veli edinenle-rin, tekfir etmeyenlerin kafir olduğu şeklindeki kavilleriyle aynı manaya gelmektedir. Onlar, muhtemelen kendi dönemle-rinde tekfir konusundaki şüphelerin artmasından ötürü bu meseleyi daha çok vurgulamışlardır.

Netice

İşte bu surette şirk hususunda cehalet, tevil ve taklidin icmâ ile mazeret olmadığı; keza bunların mazeret olduğu iddiası ile müşrikleri tekfire yanaşmayan kimselerin de yine icma ile kâfir oldukları hususu âlimlerin beyanları ile açıkça ortaya çıkmış bulunmaktadır. Ne şirkte cehaleti özür görenler, ne de bu davayı savunanların tekfirinde duraksayanlar bu yaptıklarının İslam ümmetinden hiçbir selefini getiremezler. Böylece bu konular hakkında muteber âlimlerin arasında bir ihtilaf olmadığı, bilakis bu hususta ihtilaf edenlerin ancak âlim ismi verilen bazı muasır cahillerden ibaret olduğu anlaşılmaktadır. Maalesef, şirkte cehaletin mazeret olmadığını savunmak kasdıyla yazıldığı iddia edilen bazı kitaplarda dahi bu yönde vahim hatalar yapılmaktadır. **Mesela son yıllarda yaygın olarak okunan ve geçenlerde Türkçe'de baskısı yapılan ve bizim de gerek bu çalışmamızda gerekse başka zamanlarda istifade ettiğimiz faydalı bazı meseleler içeren *Arid'ul Cehl* isimli kitapta şirk hususunda cehaletin mazeret olmadığı kaidesi günümüzde ilmin yayılmış olmasına dayandırılmaktadır. Hâlbuki yukardaki nakillerden anlaşıldığı gibi âlimler, ilmin hiç söz konusu olmadığı fetret dönemlerinde bile şirk işleyenlere müslüman dememektedirler. Ayrıca bu kitapta cehaletin özür olmadığı konusundaki icmaları naklettiği halde bu icmaya sahip çıkmamakta ve üzerinde durmamaktadır. Zaten son dönemlerde Suudi Arabistan'da Arid'ul Cehl yazarı Raşid bin Ula, keza İslam Hukukunda Cehalet kitabının müellifi Ebu Yusuf Ferrac gibi bazı müellifler, aynı şekilde cehalet konusuyla alakalı beyanlarda bulunan Daimi Lecne üyelerinin birçoğu ceha-**

letin özür olmadığını savunmakla beraber bu konuyu ihtilaflı bir mesele gibi takdim etmekteler ve bu konuda farklı düşünenlerin tekfir edilmeyeceğini ileri sürmektedirler.

el-Cami yazarı Abdulkadir bin Abdulaziz gibi sözde Cihadi kesimden birçok kimse ve Ebu Hanzala, Murat Gezenler gibi Türkiye'deki takipçilerinin de birçoğu cehalet özrü konusunu itikadi mesele olarak değil, fıkhi veya usuli bir mesele olarak görmektedirler. Bu sebebten cehaleti mazeret olarak görenleri hatalı bulmakla beraber tekfir etmezler. Ayrıca cehaletin mazeret olmamasını dinin aslından görmezler, hüccetin yayılmış olmasına bağlarlar. Hâlbuki yukarda cehaletin özür olmamasının ihtilaflı bir konu değil, bilakis hakkında icmâ edilmiş açık meselelerden olduğunu ve bu tip gerekçelerle müşrikleri tekfirden geri durmanın dinin aslını bozacağını nakil ve delillerle isbat etmiştik. Hal böyleyken cehaletin mazeret oluşunun dinin açık hükümlerinden birisi olduğunu! icmâ ile sabit olduğunu veya ihtilaflı bile olsa racih olan kavlin büyük şirkte cehaleti özür görmek olduğunu, diğer görüşlerin şazz (!) olduğunu iddia eden Mısırlı el-Uzru bil Cehl yazarı Şerif el-Hezza, aynı isimdeki başka bir kitabın yazarı Ahmed Ferid, Suudi Arabistan'daki Gulatı Mürcie'nin en azgın kesimini temsil eden Abdulaziz Reyyis, Reyyis'in fikirlerini yeni bir şeymiş gibi Türkiye'de pazarlayan Ebu Zerka ve son olarak Azerbeycanlı Reşad Humbetov gibi irca ve cehmiye davetçilerinin bu iddialarının tamamen gerçekleri ters yüz etmek olduğu ve tam bir ilmi sahtekârlık olduğu aleni bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Biz gerek bu tip azgınlara, gerekse diğerleri gibi hakla batılı sentez yapmaya çalışanlara bir çağrıda bulunuyoruz ve diyoruz ki seleften ve selefin izinden giden muteber âlimlerden aynı bizim yaptığımız gibi ihtimal taşımayan açık nakiller getirin ve cehalet meselesinin âlimler nezdinde ihtilaflı

olduğunu, şirkte cehaleti mazeret gören (!) âlimlerin olduğunu açık kavillerle isbatlayın! Biz şirkte cehaletin özür olmadığı hususundaki icmayı, âlimlerin sözlerini yorumlayarak veya başka bir meseleyle alakalı söylenmiş sözlerinden yola çıkarak değil, bizzat meselenin usulünü beyan eden açık kavillerinden hareketle ispatladık. Siz de kapalı sözler üzerinde yorum yaparak değil; yapabiliyorsanız aynı şekilde tevhid hususunda cehalet, tevil ve taklidin mazeret olduğunu beyan eden! Açık usuli sözleri naklederek yapın!

"Eğer yapamazsanız ki asla yapamayacaksınız, yakıtı insanlar ve taşlar olan ve de kâfirler için hazırlanmış olan ateşten sakının!"[52]

Ahiru da'vana en'il hamdu lillahi rabbil âlemin.

[52] Bakara: 24

Fetret ehli hakkında bazı sorular

Yukardaki yazımızda geçen fetret ehli meselesiyle alakalı gelen bazı sorulara verdiğimiz cevabı konunun daha da açıklığa kavuşması açısından yayınlıyoruz:

Burada demişsiniz ki;

"Mesela âlimler kendisine davet ulaşmamış fetret ehlinden olup da tevhid üzere olmayan kimselerin dünyada kâfir hükmünde olduğu hususunda ittifak ettikleri halde ahirette azap görüp görmeyecekleri hususunda ihtilaf etmişlerdir."

1. Fetret döneminde kendisine risâlet ulaşmamış tevhid üzere olmayan insanlara azap görecek diyen âlimler kimlerdir?

2. Fetret döneminde kendisine risâlet ulaşmamış tevhid üzere olmayan insanlara azap görmeyecek diyen âlimler kimlerdir?

3. Bu ihtilaf hangi âlimlerce, hangi kitaplarda geçmektedir?

4. Racih olan görüş hangisidir?

Bismillahirrahmanirrahim

Bahsettiğiniz konu, kendisi hakkında müstakil risaleler ve

doktora tezleri neşredilmiş geniş bir meseledir o yüzden bizden bu konulardaki bütün görüş sahiplerini ve delillerini zikredip hangi görüşün tercih edileceği hususunda tafsilatlı açıklama yapmamızı beklemeyin. Biz burada sadece bu görüşlere ve de delillerine kısaca işaret etmekle yetineceğiz inşallah. Evvela daveti işitmemiş olan fetret ehli ve onların hükmünde olan yani daveti işitip idrak etme kudretinde olmayan kimselerin ahirette azap görüp görmeyecekleri hakkındaki ihtilaf meşhur bir ihtilaftır.

İbn Kesir (*Rahmetullahi Aleyh*) **"Biz Rasul göndermedikçe azap etmeyiz"**[53] ayetinin tefsirinde şöyle demiştir:

بَقِىَ هَاهُنَا مَسْأَلَةٌ قَدِ اخْتَلَفَ الْأَئِمَّةُ رَحِمَهُمُ اللّٰهُ تَعَالَى، فِيهَا قَدِيمًا وَحَدِيثًا وَهِىَ: الْوِلْدَانُ الَّذِينَ مَاتُوا وَهُمْ صِغَارٌ وَآبَاؤُهُمْ كُفَّارٌ، مَاذَا حُكْمُهُمْ؟ وَكَذَا الْمَجْنُونُ وَالْأَصَمُّ وَالشَّيْخُ الْخَرِفُ، وَمَنْ مَاتَ فِى الفَتْرة وَلَمْ تَبْلُغْهُ الدَّعْوَةُ. وَقَدْ وَرَدَ فِى شَأْنِهِمْ أَحَادِيثُ أَنَا ذَاكِرُهَا لَكَ بِعَوْنِ اللّٰهِ [تَعَالَى] وَتَوْفِيقِهِ ثُمَّ نَذْكُرُ فَصْلًا مُلَخَّصًا مِنْ كَلَامِ الْأَئِمَّةِ فِى ذَلِكَ، وَاللّٰهُ الْمُسْتَعَانُ

فَالْحَدِيثُ الْأَوَّلُ: عَنِ الْأَسْوَدِ بْنِ سَرِيع

قَالَ الْإِمَامُ أَحْمَدُ: حَدَّثَنَا عَلِىُّ بْنُ عَبْدِ اللّٰهِ، حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ هِشَامٍ، حَدَّثَنَا أَبِى، عَنْ قَتَادَةَ، عَنِ الْأَحْنَفِ بْنِ قَيْسٍ، عَنِ الْأَسْوَدِ بْنِ سَرِيعٍ [رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ] أَنَّ نَبِىَّ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "أَرْبَعَةٌ يَحْتَجُّونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: رَجُلٌ أَصَمُّ لَا يَسْمَعُ شَيْئًا، وَرَجُلٌ أَحْمَقُ، وَرَجُلٌ هَرِمٌ، وَرَجُلٌ مَاتَ فِى فَتْرَةٍ، فَأَمَّا الْأَصَمُّ فَيَقُولُ: رَبِّ، قَدْ جَاءَ الْإِسْلَامُ وَمَا أَسْمَعُ شَيْئًا، وَأَمَّا الْأَحْمَقُ فَيَقُولُ: رَبِّ، قَدْ جَاءَ الْإِسْلَامُ وَالصِّبْيَانُ يَحْذِفُونِى بِالْبَعْرِ، وَأَمَّا الهَرَمُ فَيَقُولُ: رَبِّ، لَقَدْ جَاءَ الْإِسْلَامُ وَمَا أَعْقِلُ شَيْئًا وَأَمَّا الَّذِى مَاتَ فِى الْفَتْرَةِ فَيَقُولُ: رَبِّ، مَا أَتَانِى لَكَ رَسُولٌ. فَيَأْخُذُ مَوَاثِيقَهُمْ لَيُطِعنّه فَيُرْسِلُ إِلَيْهِمْ أَنِ ادْخُلُوا النَّارَ،

---

[53] İsra: 15

فَوَالَّذِى نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَوْ دَخَلُوهَا لَكَانَتْ عَلَيْهِمْ بَرْدًا وَسَلَامًا

"Burada bir mesele kalıyor. Şöyle ki: Gerek eski, gerekse yeni bilginler ve imamlar bu konuda ihtilâf etmişlerdir. Babaları kâfir olan ve kendileri çocukken ölen yavruların hükümleri nedir? Deli, sağır, bunamış ihtiyar ve İslâm'ın daveti kendisine ulaşmadan fetret devrinde ölenlerin durumu nasıldır? Bunlar hakkında pek çok hadîs vârid olmuştur. Allah'ın inayet ve tevfîkiyle önce bu hadîsleri zikredeceğim, sonra da bu konuda imamların sözlerinden özet bir bölüm kaydedeceğim. Yardım dilenecek yalnızca Allah'tır.

Esved İbn Serî'nin Hadîsi:

İmâm Ahmed İbn Hanbel der ki: Bize Ali İbn Abdullah... Esved İbn Seri'den nakleder ki; Rasûlullah (*Sallallâhu Aleyhi ve Sellem*) şöyle buyurmuş: Kıyamet gününde dört kişi hüccet ikâme ederler. Birisi hiç bir şey duymayan sağır kimse. Diğeri ahmak kimse, üçüncüsü bunak kimse, sonuncusu da fetret devrinde ölmüş olan kimse. Sağır der ki: Rabbim, İslâm geldiği halde ben ondan hiç bir şey duymadım. Ahmak der ki: Rabbim, İslâm geldiği sırada çocuklar benim üzerime pislik atıyorlardı. Bunak der ki: Rabbim, İslâm geldiğinde ben hiç bir şeyi' düşünemiyordum. Fetret döneminde ölen der ki: Rabbim, bana Senin elçin gelmedi. Onlardan itaat etmeleri gerektiğine dâir ahidleri alınır ve onların cehenneme gönderilmesi haberi verilir. Muhammed'in nefsi elinde bulunan Allah'a yemîn ederim ki; eğer onlar cehenneme girmiş olsalardı, oranın serin ve huzur yurdu olduğunu (dönüşeceğini) görürlerdi." İlh...

İbn Kesir (*Rahmetullahi Aleyh*) buna benzer hadisleri naklettikten sonra fetret ehlinin ve benzerlerinin ahirette bu şekilde imtihan olunacağı görüşünü tercih etmekte ve buna itiraz eden İbn Abdilberr'in sözlerini tenkid etmektedir. Esasen Ehli sünnetin nezdinde daha çok tercih edilen (racih addedilen) kavil

budur yani imtihan görüşüdür. Onlar bu hususta ilgili hadislerle istidlal etmişler ve ayrıca İsra 15 gibi daveti işitmeyenlerin azab görmeyeceğini beyan eden ayetleri delil almışlardır. Zira "İmtihan" görüşünü savunanlar fetret ehlinin azap görmeyeceğini söylerler ve ardından onların akibetinin ne olacağı sorusunu da imtihandan geçirilecekleri şeklinde cevaplarlar. Bu hususta İbni Teymiyye şöyle demiştir:

فَلَا يَنْجُونَّ مِنْ عَذَابِ اللَّهِ إِلَّا مَنْ أَخْلَصَ لِلَّهِ دِينَهُ وَعِبَادَتَهُ وَدَعَاهُ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ وَمَنْ لَمْ يُشْرِكْ بِهِ وَلَمْ يَعْبُدْهُ فَهُوَ مُعَطِّلٌ عَنْ عِبَادَتِهِ وَعِبَادَةِ غَيْرِهِ: كَفِرْعَوْنَ وَأَمْثَالِهِ فَهُوَ أَسْوَأُ حَالًا مِنْ الْمُشْرِكِ؛ فَلَا بُدَّ مِنْ عِبَادَةِ اللَّهِ وَحْدَهُ وَهَذَا وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ أَحَدٍ فَلَا يَسْقُطُ عَنْ أَحَدٍ أَلْبَتَّةَ وَهُوَ الْإِسْلَامُ الْعَامُّ الَّذِى لَا يَقْبَلُ اللَّهُ دِينًا غَيْرَهُ. وَلَكِنْ لَا يُعَذِّبُ اللَّهُ أَحَدًا حَتَّى يَبْعَثَ إِلَيْهِ رَسُولًا وَكَمَا أَنَّهُ لَا يُعَذِّبُهُ فَلَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا نَفْسٌ مُسْلِمَةٌ مُؤْمِنَةٌ وَلَا يَدْخُلُهَا مُشْرِكٌ وَلَا مُسْتَكْبِرٌ عَنْ عِبَادَةِ رَبِّهِ فَمَنْ لَمْ تَبْلُغْهُ الدَّعْوَةُ فِى الدُّنْيَا أُمْتُحِنَ فِى الْآخِرَةِ وَلَا يَدْخُلُ النَّارَ إِلَّا مَنْ اتَّبَعَ الشَّيْطَانَ فَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ لَا يَدْخُلَ النَّارَ وَلَا يُعَذِّبُ اللَّهُ بِالنَّارِ أَحَدًا إِلَّا بَعْدَ أَنْ يَبْعَثَ إِلَيْهِ رَسُولًا فَمَنْ لَمْ تَبْلُغْهُ دَعْوَةُ رَسُولٍ إِلَيْهِ كَالصَّغِيرِ وَالْمَجْنُونِ وَالْمَيِّتِ فِى الْفَتْرَةِ الْمَحْضَةِ فَهَذَا يُمْتَحَنُ فِى الْآخِرَةِ كَمَا جَاءَتْ بِذَلِكَ الْآثَارُ

"Din ve ibadetini O'na has kılıp -dinini O'na has kılmak suretiyle- sadece O'na dua edenden başka hiç kimse Allah'ın azabından kurtulamaz. Kim de O'na şirk koşmamış ve fakat O'na ibadet de etmemişse bu kişi de Firavun ve benzerleri gibi O'na da, başkasına da ibadetten geri kalmış biridir. Aslında böylesi biri müşrikten daha kötü bir haldedir. Oysa sırf Allah'a ibadet etmek bir zarurettir. Kaldı ki bu herkese farz olduğu gibi kesinlikle hiç kimseden sakıt da olmaz. Bu Allah'ın din olarak kendisinden başkasını kabul etmediği genel İslâm'dır. Fakat Allah hiç kimseye kendisine elçi göndermeden azap etmez. Böylesi

birine azap etmeyeceği gibi cennete de, Müslüman mümin olmayan hiç kimseyi sokmaz. Tıpkı müşrik ve ayrıca rabbine ibadetten kaçınan (müstekbir) birini sokmayacağı gibi. Bununla beraber dünyada kime tebliğ ulaşmamışsa bu kişi ahirette imtihan edilir. Ve mutlaka yalnızca şeytana tabi olan cehenneme girer. Günahı olmayan cehenneme girmez. Allah kendisine elçi göndermeden kimseye azap da etmez. Kime de bir elçinin daveti ulaşmamışsa mesela çocuk, deli ve sırf fetret olan bir dönemde ölmüş biri gibi, bunlar ahirette imtihan edilirler. Nitekim naslar buna işaret etmektedir."[54]

İbn Teymiyye'nin yanı sıra öğrencileri İbn Kayyım (Tarikul Hicreteyn) adlı eserinde, İbn Kesir bahsettiğimiz yerde, İbn Hacer el Askalani[55], İbn Hazm[56] bu görüşü tercih etmişlerdir. Ayrıca İbn Teymiyye imtihan konusundan bahsetmeksizin genel anlamda insanların kendilerine davet ulaşmadan azab görmeyeceği hususunu âlimlerin çoğunluğuna nisbet etmiş ve şöyle demiştir:

"İnsanlar şirk, zulüm, kizb, fevahiş vs. konularda üç ayrı görüşe sahiptirler.

1- Şüphesiz bunların kötülüğü aklen malumdur. Bu nedenle onlar ahirette azaba müstehaktırlar. Her ne kadar onlara elçi gelmemiş olsa da. Nitekim mutezile ile Ebu Hanife'nin birçok arkadaşı böyle söylemiştir. Ayrıca Ebu Hanife'nin arkadaşları bu görüşü bizzat Ebu Hanife'den de nakletmişlerdir. Bu bir de Eb'ul-Hattab ve diğerlerinin sözüdür.

2- Bunlarda hitaptan önce ne bir kötülük ne bir iyilik ve ne de şer vardır. Şüphesiz kötülük, kendisi hakkında, yapma denilen husustur. İyilik, gene hakkında yap, denilen şeydir. Yahut yapılmasına izin verilen husustur. Zaten

---

[54] Fetâvâ 14/477
[55] Feth'ul Bari 3/445
[56] el-Fisal, 4/74

el-Eşari ile diğer üç gruptan ona muvafakat edenler böyle söylemişlerdir.

3- Şüphesiz bunlar resulün gelişinden önce de kötü, şer ve çirkindir. Fakat azap mutlaka resulün gelişi ile müstehak olur. İşte selefin çoğu ile Müslümanların ekserisi bu görüştedir. Kaldı ki kitap ve sünnet de bunu gösteriyor. Şüphesiz bu ikisinde de, kâfirlerin üzerinde bulunduğu şeyin, resullerden önce de şer, kötülük ve seyyiat olduğu beyan edilmektedir.

Velev ki ancak resulün gelişi ile azaba müstehak olsalar bile.”[57]

Görüldüğü üzere Ehli sünnetin çoğu azabın risaletten sonra sabit olacağı kanaatindedir. Mutezile ile beraber Ebu Hanife ve Maturidiler ise bilhassa tevhid konusunda risaletten önce de azabı sabit görmüşlerdir. Bu meselenin çıkış kaynağı olan husun kubuh yani iyilik ve kötülük akılla mı nakille mi bilinir konusuna ise tafsilat gerektirdiğinden ötürü girmiyoruz. Hanefilerden ve başkalarından tevhid konusunda davet ulaşmamış olan kimselere de azabın hak olacağını söyleyenler şirk ehline azab edileceğini beyan eden umum nassların yanı sıra tevhidin akıl yoluyla bilineceğini ifade eden nassları –örneğin İbrahim (*Aleyhisselam*)'ın kevni hüccetlere bakarak Allahın varlığını ve birliğini ispat etmesi gibi- delil getirmişlerdir.[58] “Biz rasul göndermedikçe azab etmeyiz” buyruğunu ise dünyadaki azab olarak tevil etmişlerdir. Bunlara göre Allah risaletten habersiz olan kâfirleri dünyada helak etmez ancak ahirette azaplandırır. (Misal olarak Kurtubi tefsirinden ilgili ayete bakılabilir.) Ancak Allahu a'lem bu tür tevil ve delillendirmeler zayıf görünmektedir. Bu hususta tercih edilen risaleti duymamış olan kâfirlerin azab görmemesi ve de kıyamet günü imtihan edilmelererirdir. Velhamdulillahi Rabbil âlemin.

---

[57] Fetâvâ, 11/675 ve devamından özetlenmiştir.
[58] Misaller için bkz. Abdulaziz el Buhari, Keşf'ul Esrar, 4/229-232

Fetret Ehli meselesinin özeti

Soru: İnsan kendisine peygamber gelmesede rabbini tanımakla sorumlu mudur?

Bismillahirrahmanirrahim

Âlimler bu meseleyi fetret ehli başlığı altında incelemişlerdir. Elhamdulillah bildiğimiz kadarıyla uzun zamandır böyle bir fetret vakıası mevcut değildir, istisnalar kaideyi bozmaz.

Sorumluluktan kasdınız, kişi peygamberin davetinin duyulmadığı bir yerde veya zaman diliminde yaşıyorsa ve de şirk içindeyse bu kişinin hükmü nedir, anlamındaysa bu kimse elbetteki müşriktir ve müslüman değildir. Allah hakkındaki bilgisizlik her zaman ve mekânda küfürdür, bunun istisnası olmaz.

Sorumluluktan kasdınız, bu kişiler şirk içinde olmalarından dolayı azap görürler mi manasında ise peygamberin davetini işitmemiş olan fetret ehlinin dünyada müşrik hükmü aldığı konusunda âlimler ittifak etmekle beraber ahirette azap görüp görmeyeceği hususunda ihtilaf etmişlerdir. Ehli sünnet nezdinde daha çok kabul edilen görüş, fetret ehlinin ahirette imtihan edileceği noktasındadır.

Günümüzde küfür ve şirk konusunda cehaletin mazeret olduğu iddiasını ortaya atanlar ise bütün bunlardan farklı bambaşka bir sapıklık ihdas etmişlerdir. Bunlar Allaha ortak koşan yani müşrik birisinin bunu bilmeyerek yaptığı takdirde müslüman olabileceğini ileri sürmüşlerdir ki bu görüş, âlimlere ait olması şöyle dursun, tarihte çıkmış en sapık fırkaların dahi söylemeye cesaret edemeyeceği batılın da batılı bir iddiadır. Bunlar bir de bu sapıklıklarına ilaveten Kur'an ortada olmasına rağmen hala günümüzdeki insanlara hüccetin ulaşmadığını iddia edebilmişlerdir ki bu da ayrı bir zındıklıktır.

Hâsılı kelam sizin sorduğunuz bu mesele, yani peygamber gelmese de insan Rabbini bilmekle mükellef midir, sorusu günümüz vakıasında bir uygulaması olmayan tamamen teorik bir sorudur ve ilmi bir konu olarak gerekirse tafsilatı âlimlerin eserlerinden okunabilir. Cehalet mazerettir diyenlerin bunu çok güncel bir mesele gibi takdim etmesine aldırış edilmez. Günümüzde tartışıldığı şekliyle şirk konusunda cehalet özür müdür diye bir tartışma ise son asırlara kadar mevcut değildi, bu tartışma tamamen batıldır. Çünkü bütün islam ehli nezdinde şirk işleyen herkes müşriktir, bu hususta şüphe eden kişinin de durumu aynıdır. Konunun tafsilatı yukardaki risalemizde açıklanmıştır. Velhamdulillahi Rabbil âlemin.

Cehaletin Özür Olduğu Noktasında İcmâ İddia Edenlere Cevap

Yukarda dinin aslında cehaletin özür olmayacağına dair ümmetin icmasını nakletmiştik. Daha önce de işaret ettiğimiz gibi bazıları hakikati tamamen ters yüz ederek bilakis küfür ve şirk hususunda cehaletin mazeret oluşu hususunda Ehli sünnet arasında icma olduğunu ve buna muhalefet edenlerin de Ehli sünnete muhalefet eden bidatçiler olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bu kimseler bu konuda bazı âlimlerden gelen ibarelere tutunmuşlardır. Şimdi biz Allah'ın izni ve keremiyle bu kimselerin bu iddiasının batıllığını ve de Ehli sünnete iftira niteliğinde olduğunu ortaya koyacağız.

Bu meyanda ilk olarak muhaliflerin İbn Hazm'dan getirdikleri bir sözün tahlilini yapacağız. İbn Hazm ez-Zahiri (*Rahmetullahi Aleyh*) diyor ki:

وبرهان ضَـــرُورِيّ لَا خلاف فِيهِ وَهُوَ أَن الْأمة مجمعة كلهَا بِلَا خلاف من أحد مِنْهُم وَهُوَ أَن كل من بدل آيَة من الْقُرْآن عَامِدًا وَهُوَ يدْرِي أَنَّهَا فِي الْمَصَــاحِف بِخِلَاف ذَلِك وَأسْــقط كلمة عمدا كَذَلِك أَو زَاد فِيهَا كلمة عَامِدًا فَإِنَّهُ كَافِر بِإِجْمَاع الْأمة كلهَا ثمَّ أَن الْمَرْء يُخطئ فِي التِّلَاوَة فيزيد كلمة وَينْقص أُخْرَى ويبدل كَلَامه جَاهِلا مُقَدرا

أَنه مُصِـــيب ويكابر فِى ذَلِك ويناظر قبل أَن يتَبَيَّن لَهُ الْحق وَلَا يكون بذلك عِنْد أحد من الْأمة كَافِرًا وَلَا فَاسِـــقًا وَلَا آثِما فَإِذا وقف على الْمَصَـــاحِف أَو أخبرهُ بذلك من الْقُرَّاء من تقوم الْحجَّة بِخَبَرِهِ فَإِن تَمَادى على خطاه فَهُوَ عِنْد الْأمة كلهَا كَافِر بذلك لَا محَالة وَهَذَا هُوَ الحكم الْجَارِى فِى جَمِيع الدّيانَة

"Ümmetin tümünün hakkında hiç kimsenin ihtilafta bulunmadığı bir şekilde ittifakıyla kabul ettikleri hususlardan biriside; -Mushaflarda bundan farklı olduğunu bildiği halde- kasıtlı olarak Kuran'dan bir ayeti değiştirenin veya bu şekilde bir kelimeyi düşürenin veya kasıtlı olarak Ondan bir kelimeyi reddedenin, ümmetin tümüne göre kafir olacağıdır. Sonra, kişi tilavette hata edebilir, bir kelimeyi artırır veya diğerini eksiltir. Doğru olduğu zannıyla cahil olarak sözünü değiştir ve bunda kibirli davranır ve hak kendisine açığa çıkmadan bunda münazaraya girer. Bu durumda olan bir kimse, ümmetin arasında tek bir kişiye göre bile ne kâfir, ne fasık ne de günahkâr olmaz. Mushaf'a vakıf olduğunda veya kurraların haberi ile hücceti ikame edebilecek bir kimse doğru şeklini ona bildirdiğinde hatası üzerinde ısrar ederse, bu durumda ümmetin tümüne göre hiç şüphesiz bununla kâfir olur. Bu, dinin bütün meselelerinde geçerli olan bir hükümdür…"[59]

Şimdi, bu iddiacılar tekfirin hüccet ikamesinden sonra mümkün olacağı kaidesinin dinin bütün meselelerinde geçerli olacağını söyleyen İbn Hazm'ın bu sözünün şirk hususunda da cehaletin özür olacağı manasına geleceğini ileri sürmektedir. İbn Hazm'ın bu sözüyle *"El-Uzru bi'l-cehl akidetus-selef"* adlı kitabın müellifi Şerif el-Hezza istidlal etmiş ve bundan yola çıkarak usul furu ayırd etmeden cehaletin dinin bütün meselelerinde –şirk de dâhil olmak üzere- mazeret oluşunda icma olduğunu ileri sürmüştür. Hakikaten de İbn Hazm Kuran'dan zannederek bir şeyi Kurana atfeden kimsenin hüccet ikame

---

[59] El-Fisal, 3/141

edilene kadar kâfir olmayacağında icma olduğunu söyledikten sonra dindeki bütün meselelerin de bu şekilde olduğunu söylemiştir. Lakin İbn Hazm'ın bu sözü amm yani genel bir sözdür. Eğer bu iddiacı bir nebze olsun fıkıh usulüyle ilgilenmişse ister şari'den isterse sıradan insanlardan gelen amm lafızların hükmü ile alakalı âlimlerin ihtilaflarını da bilmesi gerekir. Muhassısı yani tahsis eden, sınırlandıranı bilinmeyen Umum lafızların delaleti zanni midir kati midir konusu usulculer tarafından tartışılmış ve çeşitli görüşler ortaya çıkmıştır. Hatta Hanefiler haricindeki âlimlerin cumhuru bu şekildeki amm lafzın delaletinin zanni olduğu hükmüne varmışlardır. Biz burada bu konunun tafsilatına girmeyeceğiz ancak bunu rastladığımız her genel sözün zahirine sarılmanın doğru bir yaklaşım olmadığını hatırlatma sadedinde işaret etmek istedik.

İbn Hazm'ın sözünü iyi anlamak için sözün siyakına ve sibakına bakmak ve İbn Hazm'ın diğer kavillerine göz atmak gerekir ki İbn Hazm'ın ne kasdettiği tam olarak anlaşılabilsin ve de bu umum sözün herhangi bir istisnası olup olmadığı ortaya çıksın. Şimdi İbn Hazm'ın söz konusu kelamı sarfettiği yere göz attığımızda tekfir meselesini ele aldığı ve kendi itikadına muhalif olan herkesi, ayrım yapmadan tekfir edenleri tenkid ettiği görülür. İbn Hazm cehalet özrüne delil getirilen kudret hadisi vb konularla alakalı birçok meseleyi bu bahsettiğimiz bölümde ele almıştır. Konunun akışında şöyle bir ifade kullanmaktadır:

وَالْحق هُوَ أَن كل من ثَبت لَهُ عقد الْإِسْلَام فَإِنَّهُ لَا يَزُول عَنهُ إِلَّا بِنَص أَو إِجْمَاع وَأما بِالدَّعْوَى والافتراء فَلَا فَوَجَبَ أَن لَا يكفر أحد بقول قَالَه إِلَّا بِأَن يُخَالف مَا قد صَحَّ عِنْده أَن الله تَعَالَى قَالَه أَو أَن رَسُول الله صلى الله عَلَيْهِ وَسلم قَالَه فيستجيز خلاف الله تَعَالَى وَخلاف رَسُوله عَلَيْهِ الصَّلَاة وَالسَّلَام وَسَوَاء كَانَ ذَلِك فِي عقد دين أَو فِي نحلة أَو فِي فتيا وَسَوَاء كَانَ مَا صَحَّ من ذَلِك عَن رَسُول الله صلى الله عَلَيْهِ وَسلم مَنْقُولًا نقل إِجْمَاع تواتروا أَو نقل آحَاد إِلَّا أَن من خَالف الْإِجْمَاع الْمُتَيَقن الْمَقْطُوع

على صِـــحَّته فَهُوَ أظهر فِى قطع حجَّته وَوُجُوب تكفيره لِاتِّفَاق الْجَمِيع على معرفَة الْإِجْمَاع وعَلى تَكْفِير مُخَالفَته برهَان صِحَة قَوْلنَا قَول الله تَعَالَى {وَمن يُشَاقق الرَّسُول من بعد مَا تبين لَهُ الْهدى وَيتبع غير سَـــبِيل الْمُؤمنِينَ نوله مَا تولى ونصـــله جَهَنَّم وَسَاءَتْ مصيراً

"Hak olan şudur ki her kim için İslam akdi sabit olmuşsa bu akid ondan ancak nass veya icma ile ortadan kalkar. Kuru iddia ve iftira ile olmaz. Bir kimse, kendi nezdinde Allah'ın böyle buyurduğu veya Rasûlullah (*Sallallahu Aleyhi ve Sellem*)'in böyle dediği sabit olduğu halde buna muhalefet edip Allaha ve Rasulune muhalif bir şeye cevaz vermediği müddetçe tekfir edilmez. Bu ister din ve mezheple alakalı bir konuda olsun, isterse de fetva ile alakalı bir konuda olsun fark etmez. Veyahut da (kişinin bilmeden muhalefet ettiği mesele) Rasulullah (*Sallallahu Aleyhi ve Sellem*)'den icmâ ile tevatürle veya ahad haber yoluyla sahih olarak nakledilen bir şey olsun (kişinin nezdinde sabit olana kadar ona muhalefetinden dolayı tekfir edilmez.) Bundan yakin olarak sabit olmuş kati icmaya muhalefet eden kişi müstesnadır. Çünkü bunun delil oluşu ve (buna muhalif olanın) tekfirinin vacib olduğu hususu açıktır. Zira herkes bu icmayı bilme ve muhalifini tekfir etme noktasında ittifak etmiştir. Bizim kavlimizin doğruluğuna Allah-u Teâlâ'nın şu kavli delil teşkil etmektedir:

"Kendisine doğru yol belli olduktan sonra kim Rasule karşı gelir ve müminlerin yolundan başkasına uyarsa onu döndüğü yolda bırakırız ve cehenneme atarız. O ne kötü dönüş yeridir"[60] [61]

Açıkça görüldüğü üzere İbn Hazm kişi ancak kendi nezdinde sabit olan bir nassa bilerek muhalefet ederse

[60] Nisa 115
[61] El-Fisal, 3/138

kâfir olur hükmünden kati icmâ ile sabit hükümleri istisna etmiştir. Böyle bir kişi her hâlükârda tekfir edilir. Kati icma ile sabit olan zaruri hükümlerin başında ise tevhidin ve de şirkten uzak durmanın geldiği ise malumdur. Şu halde İbn Hazm'ın sözü dinden zaruri olarak bilinen meselelerle alakalı değil ancak bunun haricindeki hafi, kapalı meselelerle alakalıdır. Zaten İbn Hazm bu sözünü yukarda da işaret ettiğimiz gibi bütün bidat ehlini tekfir edenleri redd etme sadedinde zikretmiştir. Bu söz, Allaha şirk koşanlar gibi açık muhalefetleri sergileyenlerle alakalı değildir. Kısacası İbn Hazm'ın bu sözünde şirk hususunda cehaleti mazeret gördüğüne delalet edecek bir şey yoktur. Bilakis İbn Hazm'ın kati icma ile sabit hükümleri inkar edenlerin tekfirinin vacib olduğunu dile getirmesi cehaletin dinin her meselesinde özür olduğunu iddia edenlerin aleyhinedir ve böylece bir kez daha muhaliflerin kendi batıl iddialarına delil getirmeye çalıştığı şeylerin onların aleyhine delil olduğu ortaya çıkmıştır. Velhamdulillah.

Büyük şirkte cehaletin mazeret olduğu hususunda icmâ iddia edenlerin dayanak olarak getirdikleri ikinci kavil Maliki ulemasından Ebubekr İbn'ul Arabi'nin sözleridir. Cemaleddin Kasımi, onun görüşünü şu şekilde nakletmektedir:

حيثما وقع فى حديث: من فعل كذا فقد أشرك. أو فقد كفر- لا يراد به الكفر المخرج من الملة، والشرك الأكبر المخرج عن الإسلام الذى تجرى عليه أحكام الردة، والعياذ بالله تعالى. وقد قال البخاريّ : باب كفران العشير وكفر دون كفر

قال القاضى أبو بكر ابن العربيّ فى (شرحه)مراده أن يبيّن أن الطاعات، كما تسمى إيمانا، كذلك المعاصى تسمى كفرا. لكن حيث يطلق عليها الكفر لا يراد عليه الكفر المخرج عن الملة. فالجاهل والمخطئ من هذه الأمة، ولو

عمـل مـن الكفـر والشـرك مـا يكـون صـاحبه مشـركا أو كـافرا، فإنـه يعـذر بالجهـل والخطـأ، حتـى تتبـين لـه الحجـة، الـذى يكفـر تاركهـا، بيانـا واضـحا مـا يلتـبس علـى مثلـه. وينكـر مـا هـو معلـوم بالضـرورة مـن ديـن الإسـلام ممـا أجمعـوا عليـه إجماعـا جليّـا قطعيـا. يعرفـه كـل مـن المسـلمين مـن غيـر نظـر وتأمـل. كمـا يـأتى بيانـه إن شاء الله تعالى. ولم يخالف فى ذلك إلا أهل البدع

"Cemaleddin el Kasımi diyor ki: Hadiste “Kim şöyle yaparsa şirk koşmuştur veya küfre girmiştir” şeklinde gelmiştir. Fakat bununla dinden çıkartan küfür ve de dinden çıkartan büyük şirk kasdedilmemiştir. (Allaha sığınırız) Buhari (*Rahmetullahi Aleyh*) şöyle demiştir: “Nimete nankörlük ve Küfrün altındaki küfür” (Kufrun dune kufr) babı” Kadı Ebubekr ibn’ul Arabi bu kavlin şerhinde şunları söylemiştir:

“İtaatler iman diye isimlendirildiği gibi masiyetler de küfür diye isimlendirilir. Fakat küfür ıtlak olunan bir masiyet, sahibini İslam milletinden çıkaran küfür olmayabilir, bu ümmetten cahil ve hatalı bir kimse küfür veya şirkten bir şey yapsa kafir veya müşrik olmaz. Çünkü o kimse cehaleti ve hatası sebebiyle mazur görülür. Terk edildiğinde tekfir edilen, benzerine anlaşılmaz ve karışık olmayan bariz bir hüccet iyice açıklanıncaya kadar ve de müslümanların icma ettiği, herkes tarafından düşünmeden İslam' dan olduğu zorunlu olarak bilinen bir şeyi inkâr edinceye kadar bir müslüman tekfir edilmez.”

(Kasımi bu sözleri naklettikten sonra şöyle demektedir) İlerde açıklaması geleceği üzere buna bidat ehlinden başka kimse muhalefet etmemiştir."[62]

Görüldüğü üzere İbn’ul Arabi’nin bu sözü de aynı şekilde

[62] Mehasin’ut Tevil, 3/161

hakkında icma edilmiş dinin zaruri hükümleri dışındaki meseleler hakkındadır. Şu halde büyük şirk ve Allahtan başkasına ibadetin bir çeşidini sarfetme gibi zahir, açık meseleler bu kapsama girmez. Kaldı ki İbn Arabi'nin bu kavlini nakleden Cemaleddin el Kasımi'nin de belirttiği gibi İbn Arabi'nin bu sözü, Buhari'nin Sahihindeki bir bölüm olan "Küfrün altındaki küfür" (Kufrun dune kufr yani küçük küfür) sözünün açıklaması sadedinde söylenmiştir. Açıkça anlaşılacağı üzere İbn Arabi'nin asıl konusu dinden çıkartmayan küçük küfür ve küçük şirktir. Kasımi de aynı şekilde İbn Arabi'nin sözünü küçük şirk ve küçük küfürle alakalı açıklama sadedinde nakletmiştir. Sözün devamında da âlimlerden bidat ehlinin tekfirinde acele edilmemesi ile alakalı ve benzeri sözler nakletmiştir. Bütün bu karineler İbn'ul Arabi'nin kasdının büyük şirkte cehaleti mazeret olarak göstermek olmadığını, bunun aşağısındaki meselelerde mazeret kabul ettiğine delalet eder. İbn Arabi, "buna bidat ehlinden başka kimse muhalefet etmemiştir." diyerek bu hususta Ehli sünnetin icmasını nakletmektedir. Ehli sünnetin icma ettiği şey ta ki kişi dinin zaruri bir hükmünü inkar edinceye kadar günahlardan ve bidatlardan ötürü tekfir edilmeyeceğidir. İbn Arabi hakkında icma edilmiş açık hükümleri inkar edenleri ki bunların başında tevhidi inkar edenler gelir, bundan istisna etmiş ve bu surette muhaliflerin tevhid hususunda cehaletin mazeret olduğu iddiasına dayanak olarak getirdikleri bu kavil aynı şekilde onların aleyhine dönmüş olmaktadır. Çünkü Kadı Ebubekr bu tarz açık hükümleri inkar edenlerin mutlak olarak tekfir edileceğini beyan etmiştir. Velhamdulillah.

***

Böylece bu yazımızda büyük şirk hususunda cehaletin mazeret olmadığı, yani şirk işleyen hiç bir kimsenin asla müslüman olamayacağı hususunda bütün ümmetin icma etmiş olduğunu, bu meselenin iddia edildiği üzere ihtilaflı bir konu olmadığını, bu hususta gerek ihtilaf iddia edenlerin gerekse tersinden icma iddia edenlerin yani cehaletin özür olduğunda Ehli

sünnetin icma ettiğini ileri sürenlerin yanılmış ve sapmış olduklarını; ayrıca cehaleti özür görenlerin de tekfir edileceğini delilleriyle ortaya koyduk. Bu surette yazımızın gayesi gerçekleşmiş olmaktadır, çünkü bu yazının hedefi bu husustaki icmayı ortaya koymaktı. Burada zikredilenler âlimlerin şahsi görüşleri değil, ümmetin icmasını naklettikleri görüşleridir. Muhtelif dönemlerde yaşayan birden fazla âlimden naklettiğimiz bu icma, Ehli sünnetin usulünü bilen ve kati icmanın dinde hüccet olduğunu fehmeden herkes için meseleyi bitiren son söz mahiyetindeki bir delildir. Ehli sünnetin usulünden ve icmanın dindeki yerinden, delil olma özelliğinden haberdar olmayanlara ise yapabileceğimiz bir şey yoktur. Bu icmanın dayandığı deliller ise -her ne kadar yazının içinde dağınık olarak yer alsa da- başka müstakil bir yazının konusudur. Ümmetin icma ettiği her meselenin biz bilelim veya bilmeyelim delilleri mevcuttur. Burada bunların ayrıntılı zikredilmemiş olması delil olmadığı manasına gelmez. Bununla beraber şirk ehli olan herkesin tekfir edileceğine dair deliller de gayet meşhur ve açıktır. Biz burada sadece hatırlatma kabilinden bir kısmını zikretmek istiyoruz.

﴿إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَار﴾

“Şüphesiz ki her kim Allaha ortak koşarsa Allah ona cenneti haram kılmıştır, onun durağı ateştir. Zalimlerin yardımcısı yoktur”[63]

﴿إِنَّ اللَّهَ لا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلالًا بَعِيداً﴾

“Allah kendisine şirk koşulmasını asla bağışlamaz; bundan başkasını dilediği kimse için bağışlar. Kim Allah'a

63 Maide 72

ortak koşarsa büsbütün sapıtmıştır."[64]

﴿وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَـــابُهُ عِنْدَ رَبِّهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ﴾

"Her kim buna dair bir delili de olmadığı halde Allah ile beraber başka bir ilaha dua ederse Onun hesabı Rabbinin katındadır. Şüphesiz ki kâfirler asla iflah olmazlar"[65]

İlerde inşaAllah âlimlerin bunlar ve benzeri nasslardan şirk koşan herkesin mutlak manada istisnasız küfre gireceği hükmünü nasıl istinbat ettiklerini ayrıntısıyla izah ederiz.

Ahiru da'vana en'il hamdulillahi Rabbil âlemin.

---

[64] en-Nisa 4/116
[65] Müminun 117